

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PSYCHICKÉ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY VÝKONU
TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY VE VĚZNICI
PŘÍBRAM – BYTÍZ**

Autor práce: Lucie Hametová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinované

Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2024

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Lucie Hametová, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Příbram – Bytíz

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Psychological and Social Sequels of Imprisonment in Prison Příbram – Bytíz

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Kocík, MBA

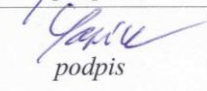
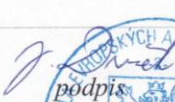
Datum zadání bakalářské práce: duben 2023

Cíl bakalářské práce:

Primárním cílem bakalářské práce bude pomocí analýzy dat z dotazníkového šetření určit nejčastější psychické a sociální důsledky, které pociťují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Dalším cílem práce bude, na základě předchozí analýzy, stanovit vlastní preventivní opatření eliminující tyto negativní důsledky.

Student: Lucie Hametová, DiS.	19.4.2023 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Milan Kocík, MBA	22.4.2022 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	22.5.2023 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	23.5.2023 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	23.5.2023 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Milanu Kocíkovi, MBA za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

HAMETOVÁ, L. *Psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Příbram – Bytíz: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2024. 72 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Kocík, MBA.

Klíčová slova: odsouzený, výkon trestu odnětí svobody, vězeňství, psychické a sociální dopady, penitenciární péče, postpenitenciární péče

Bakalářská práce se zabývá problematikou psychických a sociálních dopadů na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a možnostmi zmírnění těchto negativních důsledků. Bakalářská práce se skládá ze dvou částí, a to z teoretické a empirické.

Teoretická část obsahuje teoreticko-popisně zpracované pojmosloví tématu. Popisuje trestní sankce, vězeňství v České republice, psychické a sociální dopady na odsouzené, penitenciární péči o odsouzené zahrnující programy zacházení a postpenitenciární péči.

V empirické části jsou pomocí kvantitativního výzkumu zjišťovány nejvýraznější psychosociální aspekty výkonu trestu odnětí svobody na odsouzené ve věznici Příbram – Bytíz.

ABSTRACT

HAMETOVÁ, L. *Psychological and Social Sequels of Imprisonment in Prison Pribram – Bytiz: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2024. 72 pp. Supervisor: JUDr. Milan Kocík, MBA.

Key words: convicted, imprisonment, prison service, psychological and social impacts, penitentiary care, post-penitentiary care

This bachelor thesis deals with the issue of psychological and social impacts on persons serving a prison sentences and the possibilities of mitigating these negative consequences. The Bachelor thesis consists of two parts, theoretical and empirical.

The theoretical part contains a theoretically-descriptively processed theme. It describes criminal sanctions, prison in the Czech Republic, psychological and social impacts on convicted, penitentiary care for convicts involving treatment programmes and post-penitentiary care.

In the empirical part, the most prominent psychosocial aspects of the execution of a prison sentence on prisoners in Pribram – Bytiz prison are identified through quantitative research.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Trestní sankce.....	11
2.1 Trest.....	11
2.2 Trest odnětí svobody	11
3 Vězeňství v České republice	14
3.1 Historie vězeňství	14
3.2 Organizace Vězeňské služby České republiky.....	17
3.3 Koncepce vězeňství do roku 2025.....	18
3.4 Právní úprava.....	19
3.5 Věznice Příbram – Bytíz	21
4 Důsledky výkonu trestu odnětí svobody.....	23
4.1 Psychické důsledky	23
4.2 Sociální důsledky	24
4.3 Výkon trestu odnětí svobody a rodina.....	24
5 Programy zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu.....	26
5.1 Pracovní aktivity.....	26
5.2 Vzdělávací aktivity	27
5.3 Speciálně výchovné aktivity.....	27
5.4 Zájmové aktivity.....	28
5.5 Utváření vnějších vztahů	28
6 Postpenitenciární péče.....	30
6.1 Sociální pracovník Vězeňské služby	30
6.2 Psycholog Vězeňské služby	31
6.3 Probační a mediační služba	31
6.4 Sociální kurátor	31
6.5 Nestátní a neziskové organizace.....	32

6.6	Duchovní služby	33
7	Empirický výzkum	35
7.1	Dotazníkové šetření	35
7.2	Hypotézy	35
7.3	Vyhodnocení dotazníku	36
7.4	Vyhodnocení stanovených hypotéz	57
	Závěr	59
	Seznam použitých zdrojů	62
	Seznam obrázků, tabulek a grafů	66
	Seznam příloh	67
	Přílohy	68

Úvod

Téma bakalářské práce jsou Psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Příbram – Bytíz.

V současné době je trest odnětí svobody jedním z nejčastěji užívaných způsobů trestání spáchaných trestných činů. Jeho výkon má však značný dopad nejen na samotného odsouzeného, ale také na jeho rodinu, blízké a celou společnost. Tato bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání psychických a sociálních důsledků výkonu trestu odnětí svobody pro odsouzeného jednotlivce i jeho okolí, a to konkrétně ve věznici pro výkon odnětí trestu svobody v Příbrami – Bytíz.

Teoretická část je vypracována na základě odborné literatury a věnuje se základním pojmům, trestním sankcím, vězeňství v České republice a psychickým a sociálním důsledkům objevujících se u osob ve výkonu trestu. Tato část práce se též zabývá penitenciární péčí v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a následné postpenitenciární péči plnící funkci dohledu a prevence před pokračováním v páchání kriminální činnosti po propuštění z výkonu trestu.

V empirické části práce jsou zkoumány nejvýraznější psychosociální aspekty výkonu trestu odnětí svobody. Byl proveden výzkum u 60 mužů ve výkonu trestu odnětí svobody, a to pomocí anonymního dotazníku.

Volbu tohoto tématu bakalářské práce zvolila autorka z toho důvodu, že sama je sociální pracovnící, a ačkoliv působí ve zcela jiné oblasti, k tomuto tématu má poměrně blízký vztah. Bakalářská práce nebude zcela jistě představovat velký převrat v dané problematice, nicméně mohla by být přínosem pro danou věznici ve formě návrhu dalších možných preventivních opatření eliminujících tyto negativní důsledky spojené s uvězněním.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je pomocí analýzy dat z dotazníkového šetření určit nejčastější psychické a sociální důsledky, které pociťují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Respektive cílem je porozumět, jakým způsobem ovlivňuje výkon tohoto trestu psychické zdraví odsouzených, jejich sociální vazby a způsob integrace zpět do společnosti po propuštění. Dalším vedlejším cílem práce je, na základě předchozí analýzy, stanovit vlastní preventivní opatření eliminující tyto negativní důsledky.

K dosažení hlavního cíle bude využita kvantitativní výzkumná metoda dotazníkového šetření, jehož účelem je shromáždění dostatečného množství dat pro potřeby stanovení analýzy a jejího následného vyhodnocení. Vhodnou kombinací otázek tak budou zjišťovány pocity odsouzených v průběhu výkonu trestu. Vedlejšího cíle bude dosaženo analýzou literárních a ostatních zdrojů a také analýzou a vyhodnocením statistických dat.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První teoreticky zaměřená část je rozdělena do šesti kapitol, přičemž v první z nich jsou vytyčeny cíle práce a základní metodika, která bude při její tvorbě využita. Ve druhé kapitole budou představeny základní pojmy, konkrétně pojmy trestní sankce, trest a trest odnětí svobody. Ve třetí kapitole bude popsáno vězeňství v České republice včetně stručné historie vězeňství od vzniku Československé republiky až po současnost. Dále v ní bude popsána organizace Vězeňské služby v České republice včetně popisu koncepce vězeňství do roku 2025 a právní úpravy. V neposlední řadě se bude také konkrétně věnovat samotné věznici v Příbrami. Ve čtvrté kapitole bude věnována pozornost psychickým a sociálním důsledkům souvisejícím s uvězněním a také dopadu negativních důsledků dopadající na rodiny odsouzených. Pátá kapitola pojednává o penitenciární péči, konkrétně o programech zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody a poslední tedy šestá kapitola této teoretické části bude pojednávat o postpenitenciární péči.

Druhá empirická část bude zpracována pomocí dotazníkové šetření u odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Příbram – Bytíz. V sedmé kapitole budou podrobně znázorněny výsledky dotazníkového šetření pomocí grafů. Součástí empirické části bude také stanovení hypotéz a jejich následné vyhodnocení na základě výsledků z dotazníkového šetření. V závěru bakalářské práce budou vyhodnoceny cíle bakalářské práce s možnými doporučeními a návrhy.

2 Trestní sankce

Existuje několik teorií, které pohlíží na způsob trestání, a těmi jsou teorie absolutní, relativní a smíšená. Absolutní teorie se zaměřuje na samotnou podstatu trestu a nepřikládá mu žádné společenské cíle. Záměrem je pouze dosažení spravedlnosti a odplaty za spáchané prohřešky, náprava pachatele nikoliv.

Naopak teorie relativní spojuje podstatu trestu s jeho účelem. Klade důraz na ochranu společnosti a nápravu pachatelů s cílem působit preventivně a zamezit tak, páchání trestné činnosti.

Moderní teorie trestání se snaží nalézt rovnováhu mezi spravedlností a zohledněním individuálních okolností spáchaného protiprávního jednání. V dnešní době je preferována smíšená teorie, která kombinuje prvky obou výše zmíněných teorií. Cílem je tedy udělit pachateli trestného činu spravedlivý trest, zachovat tím princip odplaty a zároveň zajistit, aby byl trest účelně navržen pro ochranu společnosti.¹

2.1 Trest

Trest je obecně chápán jako forma sankce za porušení společenské normy, přičemž jeho míra závisí na závažnosti jejího porušení. V právní oblasti lze trest nejjednodušeji definovat jako „právní následek trestného činu (přestupku).“²

Funkce trestu lze rozdělit do čtyř kategorií:

- **výchovná funkce** (s pomocí trestu přispět k nápravě potrestaného),
- **preventivní funkce** (odradit či odstrašit jiné od podobného jednání),
- **ochranná funkce** (ochránit společnost před pachatelem, tuto funkci naplňuje např. vězení, ale i vyhoštění ze země),
- **restorativní funkce** (obnovení spravedlnosti, která byla přečinem narušena).³

2.2 Trest odnětí svobody

„Trest odnětí svobody představuje jednu ze zákonných možností zásahu státní moci do základních práv a svobod jedince. Jedná se o zásah natolik závažný, že právní

¹ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 150-151. ISBN 978-80-7478-898-7.

² VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 150. ISBN 978-80-7478-898-7.

³ SOKOL, J. *Moc, peníze a právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2007, s. 253. ISBN 978-80-7380-066-6.

rámec pro ukládání a výkon trestu odnětí svobody je dán nejen na vnitrostátní, ale i mezinárodní, respektive evropské úrovni.⁴

Trest odnětí svobody je v České republice ukládán nejvýše na 20 let s možností mimořádného zvýšení při uložení výjimečného trestu. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivy svého kriminálního chování a vedli po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem, dále chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit jim v dalším páchání trestné činnosti.⁵

Trest odnětí svobody v nepodmíněné podobě se provádí ve věznicích členěných podle míry a způsobu vnějšího střežení, režimu a zajištění bezpečnosti výkonu trestu na věznice **s ostrahou** a na věznice **se zvýšenou ostrahou**. Do věznic se zvýšenou ostrahou jsou umisťováni odsouzení za výjimečné tresty (dle § 59 trestního zákoníku), odsouzení za trestné činy spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny, za tresty pro obzvláště závažné trestné činy s odnětím svobody nejméně na 8 let nebo ti odsouzení, kteří za posledních 5 let uprchli nebo se pokusili uprchnout buď z vazby, z výkonu trestu nebo zabezpečovací detence. Do věznic s ostrahou pak logicky spadají ti, kteří nenaplnují podmínky pro umístění do věznice se zvýšenou ostrahou.⁶

V důsledku uvěznění ztrácí odsouzený spojení s okolním světem a dochází tak k narušení sociálních vazeb, zejména těch rodinných. I krátkodobý trest a pobyt ve vězení může způsobit rozpad rodiny, narušení přátelských vztahů, ztrátu zaměstnání a další nepříjemné důsledky. Trest odnětí svobody, jako specifická společenská sankce za „prokázané“ kriminální jednání, představuje velmi závažný životní zlom, a to zvláště u jednotlivců, kteří byli odsouzeni a uvězněni poprvé. Každý jedinec, který byl někdy trestán a který byl ve vězení, se automaticky řadí do role kriminálního, která představuje silné společenské znevýhodnění. Potýká se s předsudky, opovržením, odsouváním na

⁴ KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 19. ISBN 978-80-7552-163-7.

⁵ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

⁶ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 64. ISBN 80-210-3025-9.

druhou kolej ze strany společnosti a celkově společností není zrovna příznivě vnímán. Tato stigmatizace mu tak velmi komplikuje návrat a integraci zpět do společnosti.⁷

Vzhledem k tomu, že trest odnětí svobody s sebou přináší mnohé a závažné důsledky, které neovlivňují pouze jednotlivce jako takového ale i jeho okolí, důvody pro odnětí svobody by měly být vždy pečlivě zváženy a měl by být použit pouze v případech, kdy je to opravdu nezbytné pro ochranu společnosti nebo jednotlivce. Mělo by být vždy zváženo, zda není možné použít alternativní tresty jako jsou například podmíněné tresty, společensky prospěšné práce nebo domácí vězení, které mohou být, jak je patrné už z jejich názvu účinnější a humánnější alternativou.

Osoby, které byly odsouzeny k výkonu trestu odnětí svobody, jak už bylo zmíněno procházejí bezesporu tou nejnáročnější zkouškou ve svém životě, což je samozřejmě neospravedlňuje od spáchaných trestných činů, nicméně každý si zaslouží druhou šanci, a to zvláště ten, který má v tomto směru aktivní snahu. Skutečnost je taková, že šance a možnost začlenit se zpět do běžného života by měla být dána každému.

⁷ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014, s. 188. ISBN 978-80-247-5046-0.

3 Vězeňství v České republice

Účelem vězeňství je zajištění spravedlnosti, ochrana společnosti, občanů a jejich majetku. Výkon trestu se vykonává ve věznici s ostrahou nebo ve věznici se zvýšenou ostrahou. O zařazení odsouzených do příslušného typu věznice rozhoduje soud.⁸ V České republice není vězeňství regulováno a řízeno pouze jedním právním předpisem, ale je obsaženo hned v několika zákonech včetně vyhlášek, prováděcích předpisů a nařízení. Důležitým dokumentem, který stanovuje budoucí směr českého vězeňství na následujících deset let je Koncepce vězeňství do roku 2025. Tento dokument se soustředí na klíčové oblasti vězeňství a obsahuje plány, cíle a nástroje pro jejich zlepšení.⁹

Průběžná kontrola vězeňských zařízení je prováděna prostřednictvím kvalifikovaných a zkušených inspektorů. Jejich hlavním cílem je monitorovat, dodržování platných právních předpisů a prověřovat, zda jsou vězeňská zařízení spravována v jejich souladu. V českém vězeňství se usiluje o to, aby byly co nejvíce ukládány alternativní tresty s cílem ulehčit přeplněným věznicím což v současné době představuje velký problém. Vyjma přeplněných věznic z kontrol vyplývají další vady a potíže českého vězeňství jako je například nedostatek odborných zaměstnanců vzhledem k počtu vězněných osob, zahlcení zaměstnanců administrativní prací, nesprávné zacházení s odsouzenými a podobně.¹⁰

3.1 Historie vězeňství

Vězeňský systém se od vzniku Československé republiky v roce 1918 postupně zdokonaloval. Hlavně se zlepšovala progresivní metoda výkonu trestu, která spočívala v postupném zmírňování vězeňského režimu v závislosti na průběhu nápravy trestanců. Byl schválen zákon č. 562/1918 Sb., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Výkon trestu byl zajišťován prostřednictvím vězení, žaláře a trestnice.¹¹ Odsouzení byli rozdělováni do 3 základních skupin výkonu trestu, přičemž zařazení do první kázeňské třídy znamenalo možnost podmíněného propuštění. Vězeňství bylo centrálně řízeno odborem na ministerstvu spravedlnosti, který úzce spolupracoval s Mezinárodní komisí

⁸ RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, s. 103. ISBN 978-80-7435-716-9.

⁹ RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, s. 64-65. ISBN 978-80-7435-716-9.

¹⁰ RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, s. 51-52. ISBN 978-80-7435-716-9.

¹¹ FÁBRY, A. *Penológia*. Bratislava: Eurokódex, 2009, s. 22. ISBN 978-80-89447-01-5.

pro trestní právo a vězeňství. Dozor nad výkonem trestu zajišťovali domácí komisaři, občanští kontroloři a úředníci ministerstva spravedlnosti.¹²

V letech 1939 až 1945 tedy po rozpadu Československé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava byl dosavadní justiční a vězeňský systém ve své podstatě zachován, nicméně jednotlivé legislativní akty (vyhlášky, výnosy, oběžníky nebo pokyny) vydávané protektorátní vládou musely být schvalovány říšským protektorem.¹³ Vězeňská zařízení byla využívána gestapem a německými justičními orgány, které nad nimi měly správu a dozor.¹⁴

Po skončení německé nacistické okupace bylo rozhodování o umístování do vězeňských zařízení převedeno na revoluční národní výbory. Koncem roku 1945 pak správu věznic a trestních ústavů opět převzalo ministerstvo spravedlnosti. Pro odsouzené s trestem nad 5 let byly vytvořeny pracovní oddíly pro výkon nucených prací, které pomáhaly obnovit národní hospodářství a odstraňovat válečné škody (týkalo se to převážně Němců).¹⁵

V roce 1953 byl vydán Řád nápravných zařízení, který nově určoval strukturu nápravných zařízení podle vzoru Sovětského svazu. Tato struktura byla rozdělena na 6 typů podle míry střežení. Vězni byli přiřazováni do jednotlivých typů nápravných zařízení podle charakteru spáchaného zločinu a závažnosti jejich provinění.¹⁶

V průběhu 60. let bylo zjištěno, že československý vězeňský systém nedodrжуje nadnárodní standardy. Důležitou změnou bylo schválení Minimálních standardních pravidel pro zacházení s odsouzenými, které měly vliv i na nový zákon č. 59/1965 reglementující výkon odnětí svobody. Podle tohoto zákona mohli být do věznic přijímáni vzdělání odborníci jako vychovatelé, sociální pracovníci, pedagogové a psychologové. Cílem trestu odnětí svobody mělo být zabránit odsouzenému v opakování trestné činnosti a současně ho vést k životu v souladu se zákonem. Byly prosazovány principy ochrany a respektování lidské důstojnosti.¹⁷

V roce 1992 byla vypracována nová koncepce českého vězeňství v souladu s Evropskými vězeňskými pravidly a vlastními humanitárními tradicemi. Na základě této

¹² KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.

¹³ KLABOUCH, J. *Staré české soudnictví: (jak se dříve soudovalo)*. Praha: Orbis, 1967, s. 122.

¹⁴ KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.

¹⁵ KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.

¹⁶ KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.

¹⁷ FÁBRY, A. *Váznenie: História a súčasnosť*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, s. r. o., 2012, s. 112. ISBN 978-80-7380-379-7.

koncepte byl schválen zákon č.555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž, který významně změnil organizaci, řízení a provádění českého vězeňství. Vytvořily se 3 kategorie zaměstnanců: vězeňská stráž a justiční stráž (pro ochranu výkonu justice) podle zákona č.186/1992 Sb., o služebním poměru Policie ČR, a správní služba s civilními zaměstnanci, kteří byli zaměstnáni podle zákoníku práce v pracovním poměru.¹⁸

Vznik samostatné České republiky v roce 1993 představuje klíčový okamžik vývoje českého vězeňství. Ve stejném roce byla Českou republikou přijata Evropská vězeňská pravidla, která směřovala k modernizaci vězeňství a měla doporučující charakter. Tato pravidla měla silný vliv na zkvalitnění českého vězeňství.¹⁹ K zajištění plnění úkolů státní správy ve vězeňství byla dne 1.1.1993 založena Vězeňská služba ČR. V České republice byla zachována původní legislativa. S cílem respektovat základní lidská práva a občanské svobody byl schválen zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, který stanovil, že obvinění mohou být podrobeni pouze takovým omezením, která jsou nezbytná pro trestní řízení. K prohloubení humanizace a profesionálního zacházení s odsouzenými byl přijat zákon č. 294/1994, který modifikoval a doplnil zákon č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tento nový předpis přinesl přeformulování a rozdělení vězeňských zařízení do různých typů s různým stupněm dozoru a ostrahy. Soud měl pravomoc rozhodovat o zařazení odsouzených do jednotlivých typů vězení a jejich přeřazování. Mladiství odsouzení byli umístováni do speciálně určených věznic.²⁰ V posledních letech došlo v českém vězeňství k přiblížení modernímu západoevropskému modelu. Trest odnětí svobody se nyní zaměřuje nejen na represii, ale také na výchovu a převýchovu odsouzených, aby se dokázali napravit a přizpůsobit se svobodnému životu ve společnosti. Důležitou roli hraje také prevence. Pozitivním je fakt, že došlo k odstranění negativních jevů, které ve vězeňství v dřívějších dobách existovaly. České vězeňství se osvobodilo od politického vlivu a již není zneužíváno pro politické účely či pronásledování odpůrců režimu.²¹

¹⁸ KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.

¹⁹ KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 35. ISBN 80-210-3025-9.

²⁰ KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.

²¹ BRUNOVÁ, M. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, s. r. o., 2020, s. 66-68. ISBN 978-80-7502-408-4.

3.2 Organizace Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba ČR v dnešní podobě tak jak jí známe byla zřízena zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, jako instituce zajišťující především výkon vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence. Je řízena generálním ředitelem Vězeňské služby, který je přímo odpovědný ministerstvu spravedlnosti.

Organizačními jednotkami Vězeňské služby ČR jsou:

- generální ředitelství,
- vazební věznice,
- věznice,
- ústavy pro výkon zabezpečovací detence,
- Střední odborné učiliště (Praha 4),
- Akademie Vězeňské služby ČR (Stráž pod Ralskem).²²

Obrázek 1 Mapa organizačních jednotek Vězeňské služby²³

²² ČESKO. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky. In *Sbirka zákonů České republiky*. 1992, částka 112. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>>.

²³ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2021. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>>.

Obrázek 2 Mapa regionálního uspořádání organizačních jednotek Vězeňské služby²⁴

3.3 Koncepce vězeňství do roku 2025

Současná Koncepce vězeňství v České republice je plánována až do roku 2025. Předpokládá s koncepčními změnami a počítá s inovacemi v oblasti výkonu trestů a zařízeních určených k tomuto účelu. Představuje několik strategických cílů, v 9 oblastech konkrétně tyto:

Zaměstnávání vězňů; zvýšení zaměstnanosti osob ve výkonu trestu a podporu zaměstnávání osob již propuštěných.

Zdravotnictví ve věznicích; zajištění dostupnosti zdravotní péče a posílení systému poskytování s cílem zaručit právo člověka na ochranu zdraví a poskytování rovnocenné péče.

Vzdělávání; funkční systém vzdělávání vězňů, který by měl být účelově propojen se zaměstnáváním a měl by mít trvalejší dopad tedy i po skončení výkonu trestu odnětí svobody. Tento systém by měl umožnit vězňům získat vzdělání v praktických oborech s vysokou šancí na pracovní uplatnění po propuštění. Tím si propuštěné osoby

²⁴ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2021. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>>.

mohou zajistit příjem, což výrazně přispěje ke snížení opakování trestné činnosti a rizika zadlužení. Do této kategorie spadá také aktivní personální politika, zaměřená na přilákání kvalitních a motivovaných zaměstnanců do vězeňství, a zároveň nabízející odpovídající kariérní růst a finanční ohodnocení včetně široké škály odborného vzdělávání. Poskytuje možnosti dalšího rozvoje, sdílení informací a kariérního růstu. V akademické oblasti je cílem rozšíření penologického a penitenciárního výzkumu a statistik.

Programy zacházení a SARPO; měly by být standardizovány s přiměřenými normami a postupně rozšířeny do většího počtu věznic. Jejich účinnost má být pravidelně testována a ověřována. Cílem je snížit recidivu prostřednictvím práce s odsouzenými a propuštěnými z výkonu trestu, a vytvoření prostředí pro jejich úspěšnou reintegraci do společnosti.

Legislativní změny v oblasti vězeňství; stabilní právní rámec umožňující bezproblémové fungování vězeňství reagující na nové výzvy moderního světa a zajišťující prostor na naplnění smyslu a účelu trestu.

Řešení problematiky drog a ostatních návykových látek; funkční a propojený systém efektivní odborné pomoci uživatelům návykových látek, motivující je k abstinenci nejen během výkonu trestu ale i po jeho skončení. Také zahrnuje efektivní ochranu vězeňského prostředí před pronikáním nelegálních látek, prevenci a důslednou toxikomanii.

Financování vězeňství; zajištění dostatečných financí pro rozvoj vězeňství, zajištění efektivního čerpání a maximální využití čerpání prostředků z fondů Evropské unie, Norských fondů a dalších.

Resocializace propouštěných vězňů, návaznost na prevenci a post péči; vytvoření komplexního systému propojení penitenciární péče, postpenitenciární péče a programů prevence kriminality.

Bezpečnost ve věznicích; zajištění bezpečného prostředí s odpovídajícími podmínkami pro lidské zacházení s vězňenými osobami.²⁵

3.4 Právní úprava

Právní úprava výkonu trestu v České republice je rozdělena do několika právních předpisů, jimiž jsou;

²⁵ Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>>.

Ústava ČR č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů a Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb. v platném znění, které obsahují garance lidských práv, jimiž jsou základní lidská práva a svobody, politická práva, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva, práva na soudní a jinou právní ochranu. Jen soud může rozhodovat o vině a trestu a ukládat tresty za trestné činy, respektive trestní opatření za provinění mladistvých, a to pouze za podmínek stanovených zákonem. Výkon trestu odnětí svobody jistá takto zaručená práva upravuje či přizpůsobuje, jiná práva zcela vylučuje. Naopak oproti tomu lidská práva přirozená jsou zachována v každém případě a za každých podmínek.²⁶

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník obsahuje několik ustanovení týkajících se trestu bez možnosti podmíněného propuštění. Jedná se zejména o úpravu obsaženou v § 55 zmíněného zákona ve kterých nalezneme převážně otázky řešící zařazování a přeřazování odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody.²⁷

Trestní řád (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním). Tento zákon zmiňuje jisté aspekty výkonu trestu odnětí svobody jako je působnost soudů, nařízení výkonu trestu, možnosti odkladu nebo přerušování výkonu trestu či možnost změny způsobu výkonu trestu. Upravuje postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni.²⁸

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, který obsahuje rámcovou úpravu podmínek výkonu trestu, typy věznic, vnitřní členění, práva a povinnosti odsouzených, program zacházení, kázeňské tresty a otázky propuštění z výkonu trestu.²⁹

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážích České republiky, který upravuje činnost, úkoly, organizaci a řízení vězeňské služby v souvislosti s výkonem vazby, zabezpečovací detence a výkonem trestu odnětí svobody. Dále

²⁶ ČESKO. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.

²⁷ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>>.

²⁸ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů České republiky*. 1961, částka 66. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

²⁹ ČESKO. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.

stanovuje bezpečnost při výkonu soudnictví a správě soudů, zajištění pořádku při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.³⁰

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který řeší trestní odpovědnost a ukládání trestů mladistvým. Tato úprava zahrnuje provinění mladistvých a opatření za tato provinění.³¹

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody upravuje podrobněji jednotlivá práva a povinnosti vězňených osob, jejich přijímání k výkonu trestu, přemísťování a způsob realizace programu zacházení u různých typů odsouzených, kázeňskou odpovědnost a zvláštnosti výkonu trestu různých skupin odsouzených.³²

Jistou úpravu zajišťuje také **vnitřní vězeňský řád věznice,** který jednotlivé věznice přijímají, resp. jejich ředitelé se souhlasem generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. Tímto řádem lze zajistit vnitřní chod a organizaci výkonu trestu v konkrétních věznicích a odsouzení jsou s ním detailně seznámeni. Obsah vězeňského řádu je pro všechny stejný. Obsahuje pravidla výkonu trestu k zabezpečení pořádku, práva a povinnosti odsouzených, denní rozvrh chodu věznice a způsoby zacházení s odsouzenými. Ve vnitřním řádu nalezneme také popis specializovaných oddělení nacházejících se v konkrétní věznici.³³

3.5 Věznice Příbram – Bytíz

Věznice Příbram je organizační článek Vězeňské služby ČR pro výkon trestu odnětí svobody mužů založená v roce 1961. Věznice je profilována jako věznice s ostrahou s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení. Od roku 2002 je ve Věznici Příbram zřízen také specializovaný oddíl pro odsouzené s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním psychotropních látek. Ubytovací kapacita věznice činí

³⁰ ČESKO. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 112. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>>.

³¹ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>.

³² ČESKO. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 110. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>>.

³³ BRUNOVÁ, M. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, s. r. o., 2020, s. 146-147. ISBN 978-80-7502-408-4.

868.³⁴ Ze statistické ročenky z roku 2022 vyplývá, že průměrný denní stav v roce 2022 činí 866,08. V předchozích letech se však dle statistických dat věznice potýkala s problémem přeplnění, jelikož počty odsouzených uvedenou kapacitu značně přesahovaly. V roce 2021 byl průměrný denní stav 914,18, v roce 2020 927,32, v roce 2019 990,39 a v roce 2018 byl průměrný denní stav až 1016,75. Lze tedy pozorovat, že s každým rokem se počty odsouzených snižují.

Tabulka 1 Kapacita a skutečný stav odsouzených r. 2021³⁵

2022	Kapacita	Stav
	odsouzení	odsouzení
leden	868	828
únor	868	830
březen	868	864
duben	868	878
květen	868	894
červen	868	907
červenec	868	889
srpen	868	860
září	868	846
říjen	868	868
listopad	868	865
prosinec	868	890
Průměrný denní stav v roce 2022		866,08

³⁴ Vězeňská služba České republiky. *Základní informace*. [online]. 2023 [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pribram/sekce/zakladni-udaje>>.

³⁵ Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2022. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>>.

4 Důsledky výkonu trestu odnětí svobody

Odsouzený k výkonu trestu odnětí svobody je postaven před velkou výzvou představující klíčový milník v jeho životě. Každý jedinec bude na tento trest reagovat rozdílně, bude mít jiné pocity a emoce. Je zřejmé, že se s touto vysoce stresovou situací vypořádá jinak jedinec, který je odsouzen poprvé a zcela rozdílně se stejnou situací naopak zkušený recidivista.

4.1 Psychické důsledky

Jakýkoliv trest má na psychiku člověka negativní dopad, což můžeme pozorovat na lidech už od útlého dětství. Trest a jeho vliv na psychiku může vykazovat různé projevy, jako je například slabost, napětí, úzkost, poruchy chování nebo dokonce celkové psychické selhání, neboť se člověk nachází v obtížné životní situaci, která je pro něj neznámá, a na kterou se nedá nikdy dopředu připravit. Způsob, kterým bude odsouzený reagovat na výkon trestu odnětí svobody nelze zcela u každého ihned stanovit a předpokládat. Záleží na mnoha faktorech; jeho osobnosti, sociální a emoční zralosti, schopnosti zvládat nelehké situace a na jeho dosavadním způsobu života.³⁶ Každý člověk je navíc jedinečnou osobností, která má své hodnoty postavené odlišně. Velmi záleží na způsobu, kterým byl člověk vychován, na jeho rodinném a také sociálním prostředí, ve kterém vyrůstal, neboť to jsou všechno nejhlavnější aspekty, které mají na způsob vypořádání se s uvězněním velký vliv. Velký podíl na zvládnutí této nelehké situace má zcela jistě také inteligence odsouzeného, která se promítá do jeho schopnosti uvažovat nad spáchaným trestným činem a která ovlivňuje míru jeho sebereflexe.

Vlivem dlouhodobějšího pobytu ve věznicí může docházet k jistým změnám osobnostních vlastností. U odsouzeného může narůstat hostilita (nevraživost, nepřátelskost). Vězeňský způsob života bývá pro většinu jedinců frustrující a odsouzení tak mohou ventilovat své vnitřní neuspokojení a pocity například nenávisť, která nemusí být vždy mířena proti druhým, ale také ji mohou směřovat proti své vlastní osobě. Další možnou změnou osobnosti bývá introverze, která je zapříčiněna nedostatkem hlubších citových vazeb mezi spoluvězni což posiluje tendenci uzavírat se do sebe. Změny mohou nastávat i v oblasti jejich motivace a hodnot.³⁷ Na způsob zvládnutí všech negativních

³⁶ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2008, s. 114. ISBN 978-80-7380-138-0.

³⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s. r. o., 2014, s. 748. ISBN 978-80-262-0696-5.

důsledků souvisejících s výkonem trestu odnětí svobody dozajisté působí i míra ochoty a přístupu jedince k penitenciární péči a záleží také na tom, jakým způsobem bude na odsouzeného působit prizonizace (tzn. proces psychologické přeměny svobodného jedince ve vězně).

Prizonizaci lze rozdělit na dvě složky, kterými jsou institucionalizace a ideologizace. V případě institucionalizace hovoříme o adaptaci na organizovaný způsob života ve vězení, kdy dochází ke ztrátě samostatnosti a iniciativy. Z toho vyplývá, že logicky dochází u odsouzených ke změně chování a k reorganizaci uspořádání jejich potřeb. Ideologizace představuje přijetí norem a pravidel ve vězeňském prostředí. Tato adaptace se mimo jiné projevuje přijetím vězeňského argotu, který lze považovat za jeden z prizonizačních znaků.³⁸

4.2 Sociální důsledky

Výkon trestu neovlivňuje odsouzeného pouze po psychické stránce, ale přináší s sebou i celou řadu sociálních důsledků. Výkon trestu odnětí svobody vede zákonitě k izolaci jedince což může vést k narušení či úplnému zprerhání sociálních vazeb s rodinou, blízkými nebo spolupracovníky. Člověk přichází také o možnost uspokojovat své sekundární potřeby, tedy takové, které přispívají ke zvýšené spokojenosti a pohody člověka. Všechny tyto nežádoucí důsledky mohou ovlivnit směr života kteréhokoliv jedince a v některých případech, mohou vést k opakování stejných chyb (recidivy).³⁹

Je nutné pamatovat i na to, že ve vězeňském prostředí plní převýchovnou funkci odsouzený nebývá nikdy sám. Přichází do kontaktu s ostatními spoluvězni, které musí přijímat a trpět se všemi jejich povahovými vlastnostmi, zdravotními či psychickými potížemi. Z jejich strany se může setkávat se šikanou slovní či fyzickou, nebo také se sexuálním obtěžováním. Tyto skutečnosti mohou mít na jedince velmi negativní až destruktivní účinky.

4.3 Výkon trestu odnětí svobody a rodina

Není to pouze odsouzený, ale také jeho rodina a blízcí, kteří si procházejí obtížnou situací, když je někdo z jejich příbuzných odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody. Pro obě strany to znamená nutnost vypořádat se se změnami, které mohou významně narušit

³⁸ FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014, s. 197. ISBN 978-80-247-5046-0.

³⁹ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o, 2008, s. 114-115. ISBN 978-80-7380-138-0.

jejich vzájemné vazby. Často dochází k problémům po propuštění z výkonu trestu, kdy má odsouzený nereálná očekávání a představy o tom, že vše zůstalo při starém. Bohužel ve většině případů v rodinách dochází ke změně jejího chodu a zvyklostí. Následně musí tedy poté čelit těžkostem, a vypořádat se se skutečností, že to, co bývalo již není. Tyto problémy se neobjevují pouze v partnerských vztazích, ale také ve vztazích s dětmi konkrétněji v jejich výchově. V důsledku odloučení může docházet k tomu, že rodič přestane být pro dítě autoritou. Pro rodinu představuje odsouzení jejího člena zejména ztrátu kontaktu a narušení vazeb u partnerů (manželů) a dětí. Pro rodinu to také může znamenat ztrátu příjmu, zvláště pokud odsouzený byl hlavním živitelem rodiny. Dalším problémem je také sociální stigma, které nezasahuje samotného odsouzeného, ale přenáší se i na ostatní členy rodiny. To se projevuje zejména ve vnímání místního společenství, v zaměstnání a v případě dětí ve školním prostředí.⁴⁰

⁴⁰ ŠÁNDOROVÁ, Z., SYCHROVÁ, A. *Problematika rodiny v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017, s. 61. ISBN 978-80-7560-036-3.

5 Programy zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu

Programy zacházení jsou nedílnou součástí penitenciární péče. Program zacházení je předepsán každému odsouzenému, jehož trest odnětí svobody je delší než 90 dní a obsahuje metody a formy resocializace se zaměřením na dosažení žádoucího výchovného cíle. Program zacházení je navržen na základě souhrnné zprávy o odsouzeném, ve které se pohlíží na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Zpráva zahrnuje shrnutí výsledků psychologického, pedagogického, sociálního a případně lékařského posouzení, hodnocení rizik a potřeb a dalších dostupných materiálů k osobě odsouzeného. Program zacházení obsahuje specificky formulovaný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení s odsouzeným směřující k dosažení tohoto cíle a způsob a četnost hodnocení. Program zacházení je rozdělen na pracovní, vzdělávací, výchovné a zájmové aktivity a také na oblast utváření vnějších vztahů. Cíle programu zacházení by měly vést k redukci identifikovaných rizik u odsouzeného a k postupné přípravě na soběstačný život po propuštění z výkonu trestu. Zacházení s odsouzenými má také za cíl podnítit odsouzeného k zamyšlení nad svým dosavadním životem, sebereflexi a přijetí zodpovědnosti za své činy.⁴¹

5.1 Pracovní aktivity

Pracovní aktivity programu zacházení s odsouzenými zahrnují zaměstnávání, pracovní brigády, provozní práce a činnosti potřebné k zajištění každodenního provozu věznice a pracovní terapie pod vedením odborných pracovníků a specialistů Vězeňské služby ČR. Pracovní činnost v rámci resocializace má pro vězněné osoby hned několik zásadních významů:

- Mohou získat pracovní dovednosti, které následně mohou využít v běžném životě po propuštění z výkonu trestu.
- Učí se pravidelnosti, tedy návyku na pravidelný výkon práce. Odsouzení mohou dojít k závěru, že výkon řádné práce může být užitečný, a může jim přinést také radost a ocenění.
- Pracovní činnost zásadním způsobem přispívá redukci psychické zátěže z uvěznění a ke zmírnění vlivu prizonizace. Pracovní aktivitou dochází

⁴¹ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 174-175. ISBN 978-80-7478-898-7.

k celkovému zklidnění, proto ji můžeme považovat za jistou terapii. Zároveň je nejlepším prostředkem proti nudě a vzniku mimořádných situací.

- Práce eliminuje ekonomickou a finanční krizi. Tím nastává možnost uhradit závazky a získat jistou finanční hotovost, což také zvyšuje pravděpodobnost návratu k řádnému způsobu života a snižuje pravděpodobnost recidivy.
- U některých jedinců lze docílit také jisté potřeby seberealizace a sebeaktualizace.⁴²

5.2 Vzdělávací aktivity

V penitenciární péči je systém vzdělávání vězňů klíčový a je nezbytnou součástí programů zacházení s odsouzenými. Jeho hlavním cílem je zvýšit šance pro úspěšné znovu začlenění odsouzených do společnosti, a posílit jejich morální vlastnosti tak, aby se stali sociálně a společensky akceptovatelnými jedinci. Vzdělání a gramotnost má zásadní význam pro nápravu vězňů. Mnozí z nich mají pouze základní vzdělání (v některých případech i nedokončené) někteří jsou absolventy zvláštních škol. Vzdělávací programy mohou být organizovány středními odbornými učiteli, odbornými učiteli a učitelkami, nebo zaměstnanci oddělení výkonu trestu či v rámci školské soustavy České republiky. Po úspěšném dokončení studia získají odsouzení potvrzení o svém vzdělání, které nijak nenaznačuje, že by bylo získáno ve vězení. Tím se zabraňuje nepříjemným komplikacím při hledání zaměstnání po propuštění. Školská zařízení umožňují odsouzeným:

- získat výuční list v různých oborech, většinou prostřednictvím rekvalifikačního vzdělávání;
- doplnit si základní vzdělání v kurzech pro získání základního vzdělání;
- doplnit nebo rozšířit kvalifikaci ve vzdělávacích kurzech.⁴³

5.3 Speciálně výchovné aktivity

Speciální výchovné programy nabízejí různé aktivity zaměřené na rozvoj, adaptaci, trénink či terapie. Zahrnují, psychosociální výcvik, individuální poradenství, intervenci v krizových situacích, režimový přístup nebo trénink zvládnutí agrese.

⁴² FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014, s. 204. ISBN 978-80-247-5046-0.

⁴³ VETEŠKA, J., FISCHER, S. *Psychologie kriminálního chování*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2020, s. 138-140. ISBN 978-80-271-0731-5.

Hlavním záměrem je opět působení na odsouzeného a snaha o změnu a odvrácení jeho kriminálního chování a jednání. Speciálními výchovnými aktivitami se rozumí:

- individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická činnost realizovaná kompetentními zaměstnanci; jedná se např. o individuální pedagogickou péči, krizovou psychologickou intervenci, trenérskou činnost v rámci specializovaných programů;
- terapeutickou činnost, zejména sociální výcvik, psychoterapii, arteterapii, pohybovou terapii, muzikoterapii, biblioterapii;
- sociálněprávní poradenství;
- trénink na zvládnutí agresivity;
- trénink na změnu myšlení ve vztahu k patologickým projevům chování.⁴⁴

5.4 Zájmové aktivity

Zájmové aktivity mají přispívat ke smysluplnému využívání volného času ve vězení. Zájmové aktivity jsou uvedeny ve vyhlášce Ministerstva vnitra č. 345/1999 Sb., řád o výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se jak o individuální, tak i skupinové zájmové činnosti organizované a vedené zaměstnanci vězeňské služby, které jsou předem plánovány, a to vždy v souladu s časovým režimem ve věznici. Největší motivací pro odsouzené, jsou v předpokladu extramurální akce. Jedná se o akce, které probíhají mimo zdi věznice jako jsou např. návštěvy divadelních představení, koncertů, muzikálů, výstav a sportovních utkání, které se konají vždy za dozoru pracovníka věznice. Takových akcí se však nemůže účastnit každý, ale jen ten, co splňuje předem stanovené požadavky (hledí se na potřebnou délku vykonaného trestu, povahu trestné činnosti, úspěšné plnění programu zacházení, celkově kladný přístup k výkonu trestu odnětí svobody apod.).⁴⁵

5.5 Utváření vnějších vztahů

Hlavním cílem těchto aktivit je podpora při udržování nebo posilování vazeb jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody s rodinou či jinými blízkými osobami mimo věznici (ne však zcela logicky k přátelům z delikventní subkultury). Obecněji lze říci, že do této kategorie spadají všechny aktivity, které nějakým způsobem přispívají k přípravě

⁴⁴ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 176. ISBN 978-80-7478-898-7.

⁴⁵ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 176. ISBN 978-80-7478-898-7.

na život po propuštění z výkonu trestu. Vyjma mezilidských vztahů do nich můžeme zařadit vyřizování sociálních podmínek, vyřizování základních osobních dokladů a navazování kontaktů s organizacemi a jinými subjekty, které jsou schopné vytvářet vhodné podmínky pro zvládnutí prvních dnů po propuštění z výkonu trestu.⁴⁶

⁴⁶ RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, s. 24. ISBN 978-80-7435-378-9.

6 Postpenitenciární péče

Jak již bylo v práci zmíněno penitenciární péče znamená péči o jedince ve výkonu trestu odnětí svobody. Na penitenciární péči následně navazuje postpenitenciární péče, která probíhá po propuštění odsouzeného z výkonu trestu. Jedná se o poskytnutí podpory jedinci propuštěnému z výkonu trestu při jeho opětovném začlenění do běžného života a do společnosti. Postpenitenciární péči lze označit jako „nabídku sociálních služeb propuštěnému, avšak můžeme ji pojmout také jako specifický druh sekundární a zejména terciální prevence, a to v širokém spektru působnosti (recidiva kriminálního chování, relaps v oblasti alkoholu nebo drog, neadekvátní sociální jednání atd.).“⁴⁷

V postpenitenciární péči rozlišujeme **nucenou a dobrovolnou formu**. Nucenou postpenitenciární péči stanovuje zákon, a má formu stanovené probace, probačního dohledu, ochranného dohledu nebo paroli. Dobrovolná forma se neopírá o žádný zákonné ustanovení a jak už napovídá její název, záleží čistě na jejím dobrovolném přijetí jedince. S výkonem tohoto „závazku“ pomáhají propuštěným z výkonu trestu charitativní organizace. Součástí této péče bývají psychoterapie a rodinné terapie, které se zaměřují na zvládnutí stresu po propuštění z výkonu trestu nejen u propuštění samotného, ale i v jeho rodině. Cílem těchto terapií je také prevence před kriminálním (recidivním) chováním a pokračováním v páchání další trestné činnosti. V současnosti existuje celá řada sociálně inovativních projektů a programů, které umožňují propuštěným integraci do společnosti na základě tří základních oblastí: zaměstnání, bydlení a vzdělávání.⁴⁸

6.1 Sociální pracovník Vězeňské služby

Sociální pracovník je důležitou součástí personálu Vězeňské služby s odborným vzděláním. Ve vazební věznici spočívá jeho činnost převážně v poskytování sociálněprávního poradenství, kdežto ve věznici pro výkon trestu odnětí svobody plní hned několik úkolů na nástupním oddělení, v průběhu výkonu trestu a na výstupním oddělení. Podílí se na sestavování konkrétního programu zacházení pro odsouzeného.⁴⁹ Hlavním cílem sociálního pracovníka je příprava na odsouzených na přechod do řádného

⁴⁷ SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II. díl*. Liberec: Technická univerzita, 2007, s. 61. ISBN 978-80-7372-204-3.

⁴⁸ VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015, s. 40. ISBN 978-80-7478-898-7.

⁴⁹ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o, 2008, s. 219. ISBN 978-80-7380-138-0.

občanského života a na jejich schopnost vést soběstačný život. Nejčastějším předmětem spolupráce mezi odsouzenými a sociálním pracovníkem bývá řešení rodinných, bytových, finančních, pracovních či jiných problémů.

6.2 Psycholog Vězeňské služby

Psycholog ve věznicích kromě poskytování odborné pomoci při zvládnutí adaptačních potíží, řešení krizových situací a prevence sebevražedných tendencí, násilí a jiného nežádoucího chování se věnuje také snižování kriminálních rizik. Pracuje v týmech s terapeuty, speciálními pedagogy, sociálními pracovníky a vychovateli s cílem předejít opakování trestné činnosti po propuštění z výkonu trestu. Kromě samotných odsouzených je k dispozici také ostatním zaměstnancům ve vězeňských zařízeních.⁵⁰

6.3 Probační a mediační služba

Rozvoj mediace a probace nastal v České republice po roce 2001 kdy nabyl účinnosti zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. V souvislosti s tímto zákonem byla zřízena organizační složka státu zvaná Probační a mediační služba, která zajišťuje dohled nad obviněnými nebo odsouzenými. Jejím úkolem je zajistit dohled nad obviněnými nebo odsouzenými, respektive zajistit dodržování a plnění stanovených omezení a povinností během zkušební doby podmíněného propuštění, a také sledovat, zdali dotyčná osoba žije řádným životem.⁵¹ Smyslem probační a mediační služby je podpora pachatele v jeho začlenění do společnosti, zajištění výkonu alternativních trestů včetně opatření, podílet se na prevenci trestné činnosti a usilovat o ochranu komunity. Probační a mediační služba se nezaměřuje jen na pachatele trestných činů, ale také na oběti, kterým poskytuje pomoc v řešení konfliktů spojených s trestnou činností.⁵²

6.4 Sociální kurátor

Sociální kurátoři působí na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností a zaměřují se na práci s občany, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Mluvíme

⁵⁰ JIŘIČKA, V. *O vězeňské psychologii*. [online]. 2020 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://apbs.cz/o-vezenske-psychologii-s-vedoucim-psychologem-vaclavem-jirickou/>>.

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 74. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.

⁵² Probační a mediační služba. *Pravidla a standardy probační a mediační služby*. [online]. 2021 [cit. 2024-02-23]. s. 5. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf>.

o občanech ve výkonu nebo propuštěných z vazby, výkonu trestu odnětí svobody nebo o občanech, proti kterým je zatím „pouze“ vedeno trestní řízení. Můžeme hovořit také o osobách závislých na alkoholu nebo jiných drogách, osobách bez přístřeší žijících v nevyhovujících podmínkách, o osobách potýkajících se s domácím násilím, osobách zadlužených, nebo v neposlední řadě o mladých dospělých, kteří byli propuštěni z ústavní či ochranné výchovy. Pro účely této bakalářské práce je samozřejmě žádoucí první zmíněná skupina občanů. Sociální kurátor intenzivně spolupracuje se správními úřady, zdravotnickými zařízeními, ubytovateli, ale především s Vězeňskou službou České republiky, Policií České republiky, Mediační a probační službou a se soudy. Navíc úzce spolupracuje také se sociálním pracovníkem věznice. Dá se říci, že prakticky vykonává totožnou práci, jen převážně za zdmi věznic. To však neznamená, že se dovnitř nedostane. Naopak. Ve spolupráci a po domluvě se sociálním pracovníkem za odsouzenými do věznic během jejich výkonu trestu a také před propuštěním pravidelně dochází. Spolupráce mezi odsouzeným a sociálním kurátorem je založena čistě na dobrovolné bázi. Hlavním cílem sociálního kurátora je příprava propuštěného na život na svobodě, vyřizování osobních záležitostí, zajištění vhodného ubytování, poradenství a spoustu dalších úkonů spojených s jeho kompetencemi.⁵³

6.5 Nestátní a neziskové organizace

Nestátní neziskové organizace jsou založené za jiným účelem, než je dosahování zisku. Ačkoliv zisk mohou vytvářet, musí být následně použit k rozvoji dané organizace k plnění jejich cílů. Primárně jsou zakládány za účelem uspokojování potřeb určité skupiny obyvatel či právě se záměrem dosáhnout určitého cíle.⁵⁴ V České republice působí mnoho nestátních neziskových organizací, které se specializují na pomoc bývalým vězňům a poskytují jim různé druhy pomoci – materiální, poradenskou nebo pomoc v oblasti sociální péče.

Jistě jednou z nejznámějších organizací je **RUBIKON centrum, z. ú.** Tato organizace pomáhá lidem překročit svou trestní minulost. Podporuje propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody při začleňování do společnosti a návratu zpět ke svobodnému životu. Lidem podává pomocnou ruku v jejich touze získat a udržet si práci nebo bydlení,

⁵³ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o, 2008, s. 220. ISBN 978-80-7380-138-0.

⁵⁴ BOUKAL, P. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 13-14. ISBN 978-80-245-1650-9.

v řešení dluhů a finančních potíží a také jim pomáhají překonávat nejrůznější překážky v podobě předsudků, ze strany společnosti či překážek, které jim do cesty staví systém. Organizace spolupracuje s mnoha dalšími neziskovými organizacemi, orgány státní správy, samosprávou a také se zaměstnavateli.⁵⁵

Existují také nestátní neziskové organizace, které se zaměřují na pomoc a řešení problémů u uživatelů drog. Jednou z takových organizací je **Společnost Podané ruce o.p.s.** – Centrum poradenských služeb ve vězení a po výstupu. Lidem poskytuje profesionální služby, pořádá besedy, věnuje se individuálnímu i skupinovému poradenství a psychoterapii. Zaměřujeme se také na programy penitenciární a postpenitenciární péče. Odsouzené připravuje na výstup z vězení zajišťuje pro ně následnou návaznou péči. Dalšími organizacemi s podobným poselstvím jsou např. **Laxus, z.ú., Sananim, z.ú.** a další.⁵⁶

Nestátních neziskových organizací je opravdu velké množství a mnohé z nich navazují aktivní spolupráci s věznicemi po celé České republice. Této spolupráci autorka práce přisuzuje velký význam. Je více než žádoucí poskytované služby započít již ve výkonu trestu odnětí svobody, kdy má pak odsouzený možnost pokračovat v této spolupráci i po propuštění. Velkou výhodou pak v tomto případě bývá důvěra, která mezi oběma subjekty vznikla v průběhu jejich spolupráce.

6.6 Duchovní služby

Dle zákonných předpisů jsou ve věznicích i vazebních věznicích poskytovány duchovní služby. Zajišťují je profesionální duchovní – vězeňští kaplani i dobrovolní duchovní. V českých věznicích je poskytována zásadně ekumenická duchovní služba, na které se mohou podílet všechny registrované církve v České republice oprávněné k práci ve věznicích. Vězeňská duchovní služba je tvořena vězeňskými kaplany, kteří jsou pověřeni svými církvemi a kteří byli schváleni Radou pro duchovní službu ve věznicích a ústavech. Kaplani jsou zaměstnanci Vězeňské služby a patří do deseti různých církví. Kaplani jsou organizačně odpovědní řediteli své věznice, po stránce metodické hlavnímu kaplanovi vězeňské služby a jeho zástupci. Kromě organizování a realizace duchovní služby v místních podmínkách se podílejí rovněž na vytváření a aplikaci výchovných

⁵⁵ RUBIKON Centrum. *Kdo jsme*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme/>>.

⁵⁶ Podané ruce. [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://podaneruce.cz/>>.

programů, vedoucích ke změně v oblasti hodnot odsouzených. Kaplani neposkytují služby pouze vězňům, ale také svým spoluzaměstnancům. Mimo výše uvedené slouží i jako poradci ředitelů svých věznic v oblasti etiky a církevní a náboženské problematiky.⁵⁷

⁵⁷ Biskupství královéhradecké. *Vězeňská duchovní služba*. [online]. 2024 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.bihk.cz/pastorace/v-armade-ve-vezeni>>.

7 Empirický výzkum

Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit nejvýraznější psychosociální aspekty výkonu trestu odnětí svobody na odsouzené, což je i cílem empirické části práce. Empirická část je vypracována na základě vlastního kvantitativního výzkumu pomocí dotazníků.

7.1 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření bylo realizováno pomocí anonymního dotazníku, který je přiložen v příloze. Byl kladen velký důraz na zachování anonymity dotazovaných, což mělo zajistit jejich větší otevřenost při vyplňování. Dotazníky byly v papírové formě rozdány ve vazební věznici Bytíz v Příbrami, a to zejména na mimo drogová oddělení. Vyplnění bylo zcela dobrovolné. Dotazník obsahoval celkem 23 otázek. Otázky byly uzavřené, polouzavřené i zcela otevřené, což respondentům dávalo otevřenou ruku pro vypsání se ze svých nejniternějších pocitů. U některých otázek byla možnost výběru z několika odpovědí. Na úvod dotazníku jsou uvedeny obecné otázky, které se zaměřují na identifikaci odsouzených, zjištění základních informací od věku, dosaženého vzdělání, přes rodinné poměry až k informacím o délce výkonu trestu odnětí svobody. Následující otázky se zaměřují na vnitřní pocity odsouzených, jak se s nimi vypořádávají, zdali s nástupem do výkonu trestu začali trpět jinými zdravotními problémy a také na soužití s ostatními spoluvězni. Další otázky pak směřují ke způsobům, jakými se odsouzení s výkonem trestu odnětí svobody vyrovnávají a kdo jim v tomto ohledu nejvíce pomáhá. Kvantitativní výzkumná metoda dotazníkového šetření proběhla od 20. 10. 2023 do 10. 11. 2023. Celkem bylo rozdáno 60 kusů dotazníků. Návratnost byla 100 %.

7.2 Hypotézy

Hypotéza č. 1

Více než 50 % odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody vyžaduje odbornou psychologickou pomoc a podporu potřebnou ke zvládnutí a vyrovnání se s negativními důsledky uvěznění.

Hypotéza č. 2

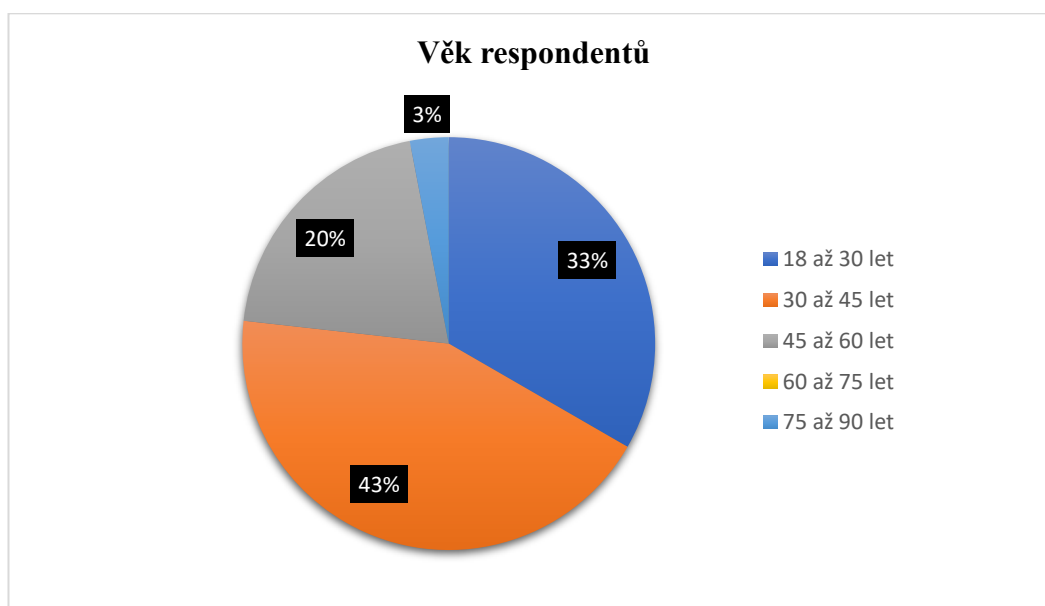
Nejvýraznějším důsledkem výkonu trestu odnětí svobody je vliv, působící na rodinu a rodinné vztahy odsouzeného. Odloučení od rodiny je také nejnáročnějším aspektem, se kterým se odsouzení při výkonu trestu odnětí svobody musí vypořádat.

Hypotéza č. 3

Program zacházení s odsouzenými jako základní forma cílevědomého a komplexního působení na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody je dostačující, pro odsouzené přínosná a vnímána pozitivně.

7.3 Vyhodnocení dotazníku

Otázka č. 1: Váš věk?

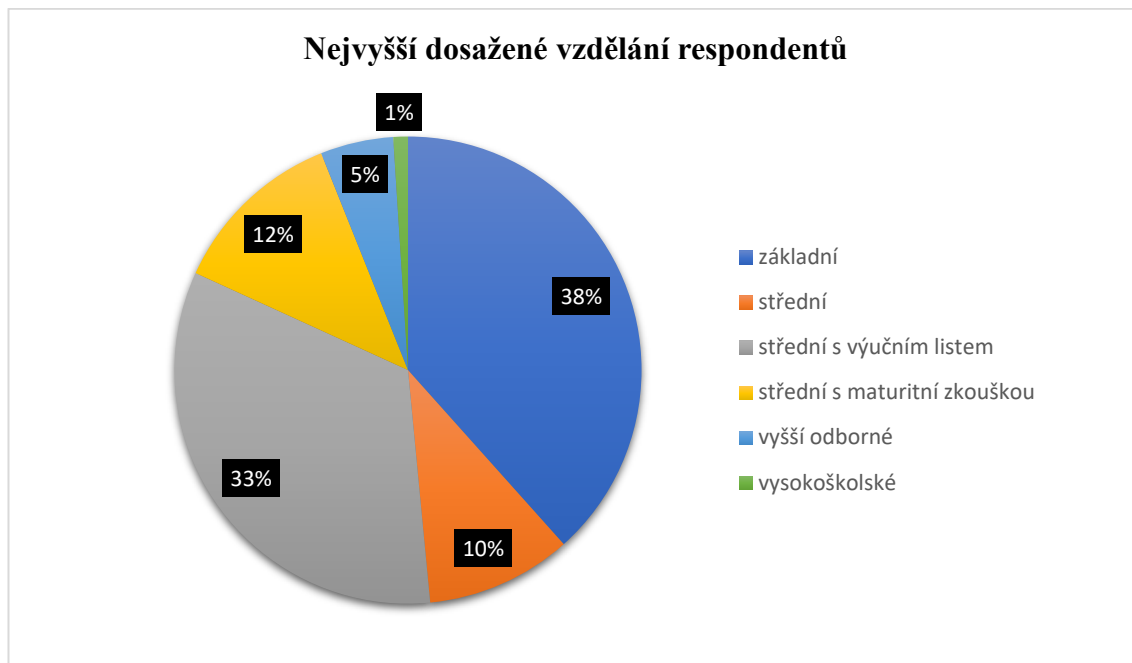

Zdroj: vlastní zpracování

Tato identifikační výběrová otázka měla za úkol zařadit odsouzené do jednotlivých věkových kategorií. V grafu můžeme vidět, že největší podíl respondentů, kteří se na dotazníku nejvíce podíleli zastupují odsouzení ve věku 30 až 45 let, a to 43 % (26) – číslo v závorce znázorňuje skutečný počet respondentů. Hned v závěsu se 33 % (20) je věková kategorie 18 až 30 let. Zato nejmenší podíl účasti na dotazníkovém šetření má věková kategorie 75 až 90 let, která tvoří pouze 3 % (2) dotazovaných. Rozdělení

věkových kategorií bylo členěno dle doporučení Světové zdravotnické organizace (WHO, též SZO).

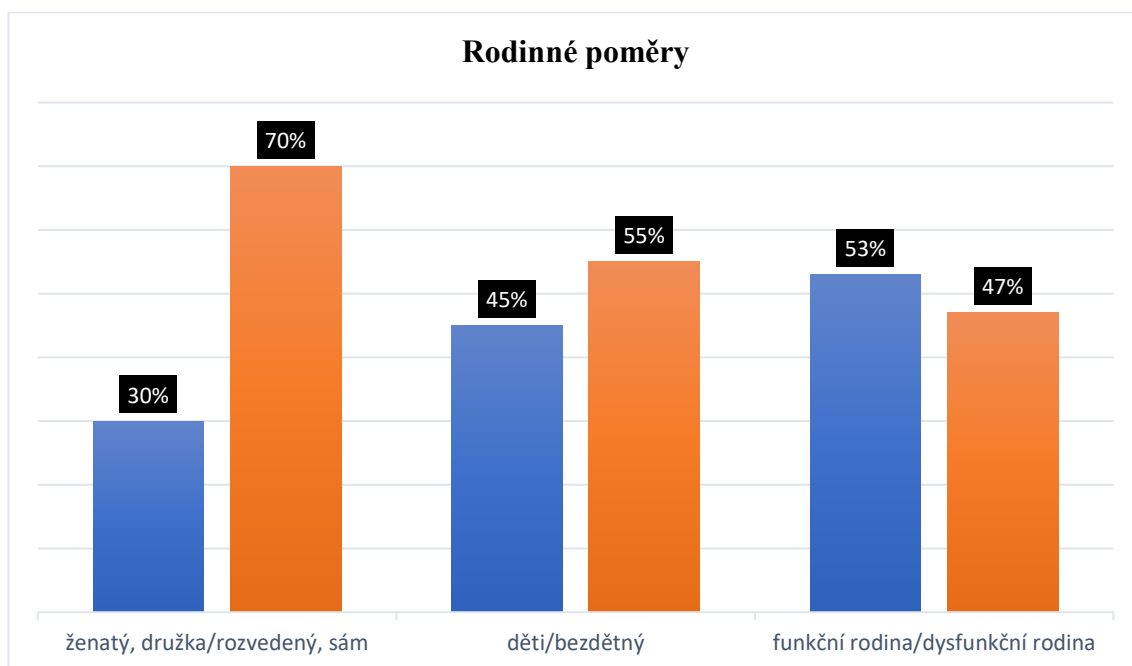
Otázka č. 2: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka byla pokládána za účelem zjištění, jak moc vzdělané osoby se do výkonu trestu odnětí svobody nejčastěji dostávají a zdali lze z této skutečnosti odvodit, že míra inteligence odsouzených má vliv na tendence ke kriminálnímu chování a páčání recidivy. Mezi dotazovanými bylo nejvíce odsouzených s ukončeným pouze základním vzděláním 38 % (23). Druhé největší zastoupení měli dotazovaní s dokončeným středním vzděláním s výučním listem 33 % (20). Dále třetí místo obsadili ti s dokončeným středním vzděláním s maturitou, ale to již v pouhých 12 % (7). S narůstajícím vzděláním je z grafu patrné, že dochází k velkému poklesu. Osob s vyšším odborným vzděláním se dotazníkového šetření účastnilo pouze 5 % (3) osob a se vzděláním vysokoškolským pouze jedna osoba, která zastupuje 1 %.

Otázka č. 3: Vaše rodinné poměry?

Zdroj: vlastní zpracování

Záměrem této otázky bylo zjistit rodinné poměry odsouzených a zhodnocení funkčnosti či dysfunkčnosti jejich rodin. Autorka dotazníkového šetření předpokládala, že největší zastoupení budou mít ti, kdo svou rodinu považují za dysfunkční, jelikož rodina a rodinné zázemí má dle jejího názoru velký vliv na způsob života jedince, a pokud se v jeho případě jedná o funkční a celistvou rodinu, předpoklad páčání trestné činnosti by mohl být mnohem menší. První část grafu znázorňuje, že 70 % odsouzených (42) jsou rozvedení muži či v současnosti žijí sami bez partnerů. Oproti tomu 30 % (18) jsou muži ženatí nebo ve vztahu. Druhá část je zaměřená na děti. Znázorňuje, že 55 % (33) odsouzených má děti. 45 % (27) odsouzených děti nemá. Ačkoliv počet otců převyšuje ty bezdětné, rozdíl zde není až tak markantní. Třetí část grafu poukazuje na samotný pohled a názor odsouzených na svou rodinu, respektive její funkčnost či dysfunkčnost. 53 % (32) považuje svou rodinu za funkční, naopak 47 % (28) nikoliv. Následným zkoumáním jednotlivých a posloupných odpovědí zapsaných v dotazníku autorka práce zkoumala ty nejčastěji se shodující. Z těch vplynuly nejčastěji opakované kombinace;

Tabulka 2 Nejčastěji zvolené kombinace rodinných poměrů ke grafu č. 3

kombinace 1.	jsem ženatý nebo žiji s družkou	mám děti	svou rodinu považuji za funkční
kombinace 2.	jsem rozvedený nebo žiji sám	jsem bezdětný	svou rodinu považuji za dysfunkční

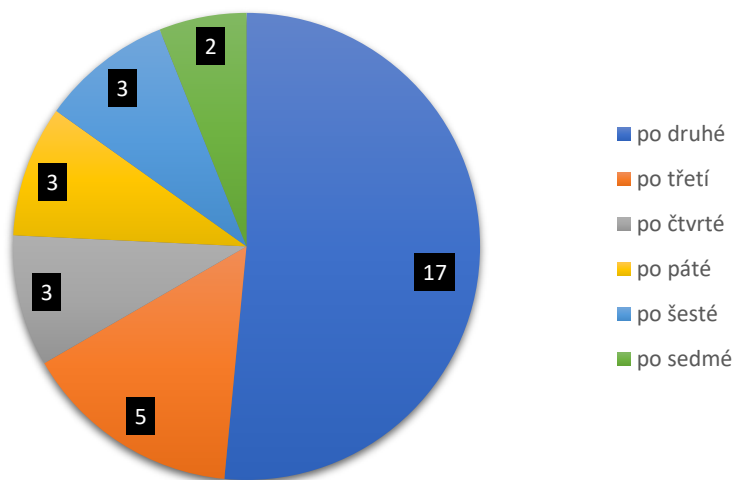
Otázka č. 4: Po kolikáté jste ve výkonu trestu odnětí svobody?

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka měla stanovit procentuální rozdíl mezi těmi, co jsou odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody po prvé, což je dle grafu 45 % (27) a těmi, kteří jsou odsouzeni již po několikáté, což činí 55 % (33) tedy více než polovinu. V dotazníku byla použita záměrně, jelikož je patrné, že prvotrestanec bude prožívat výkon odnětí svobody odlišným způsobem, nežli tomu bude o trestance odsouzeného poněkolicáté. Respondenti měli možnost v případě označení možnosti b) napsat, po kolikáté přesně jsou k výkonu trestu odnětí svobody tedy odsouzeni. Graf s výsledky je uveden níže.

Několikanásobné odsouzení

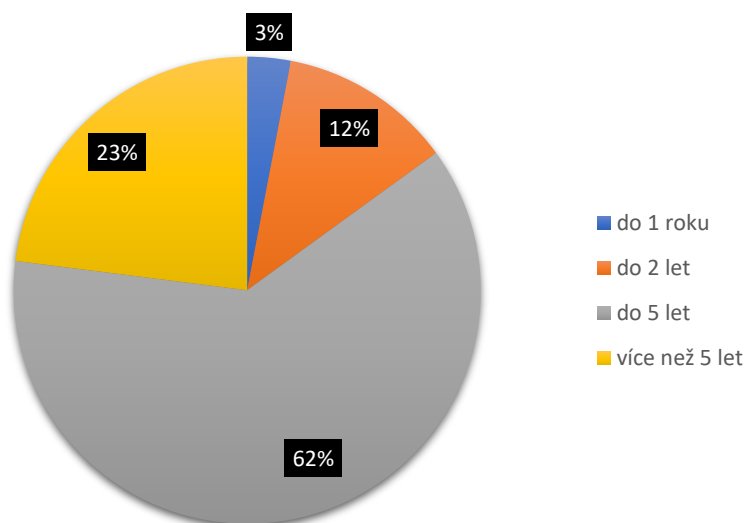

Zdroj: vlastní zpracování

Výše vyobrazený graf znázorňuje počty několikanásobných odsouzení předešlých 33 respondentů. Největší zastoupení tvoří ti, kteří jsou ve výkonu odnětí svobody již po druhé, odpovědělo tak 17 z nich, což tvoří 51,5 %.

Otázka č. 5: Jaká je délka Vašeho výkonu trestu?

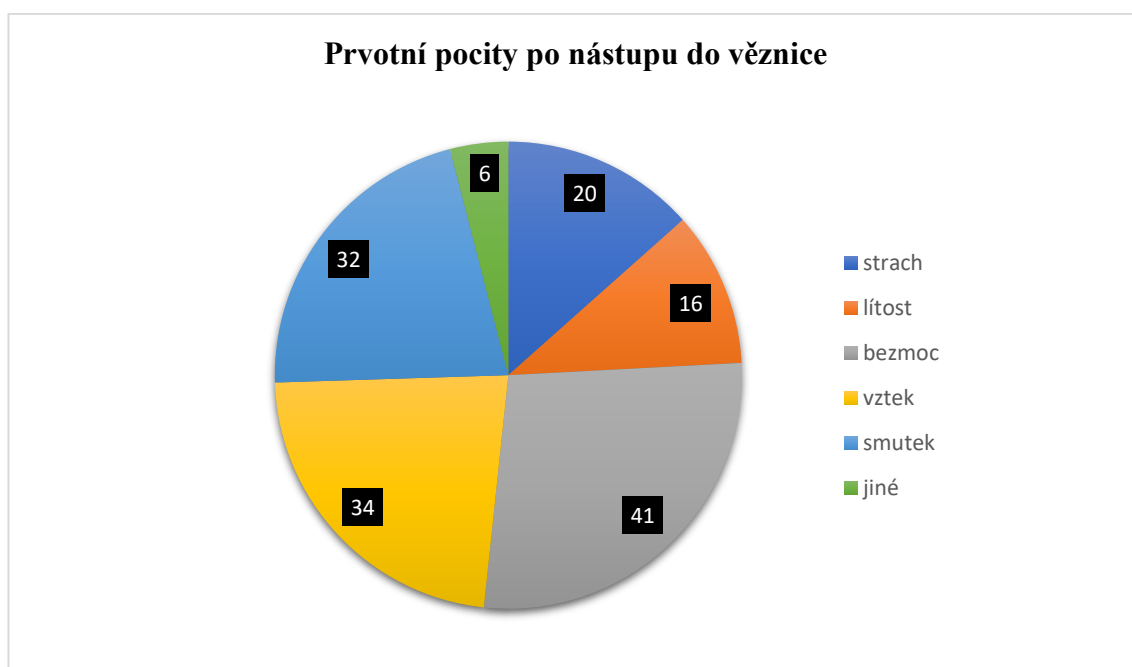
Délka výkonu trestu odnětí svobody

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka cílila na délku výkonu trestu odsouzených. 62 % (37) odpovědělo, že jejich délka výkonu trestu je do 5 let. V celkovém součtu dalších hodnot se tak jedná o naprostou většinu. Autorka předpokládá, že čím kratší trest a vidina brzkého propuštění, tím bude odsouzený prožívat jiné emoce, pocity, bude snaživější, vzorný a bude doufat v brzký návrat do života na svobodě. Čím vyšší trest, tím naopak může u odsouzeného nastávat stagnace, nespolupráce, v emoční rovině může docházet ke vzteku, pobouření aj. jelikož vidina propuštění na svobodu je v nedohlednu.

Otázka č. 6: Jaké byly Vaše prvotní pocity po nástupu do věznice?

Zdroj: vlastní zpracování

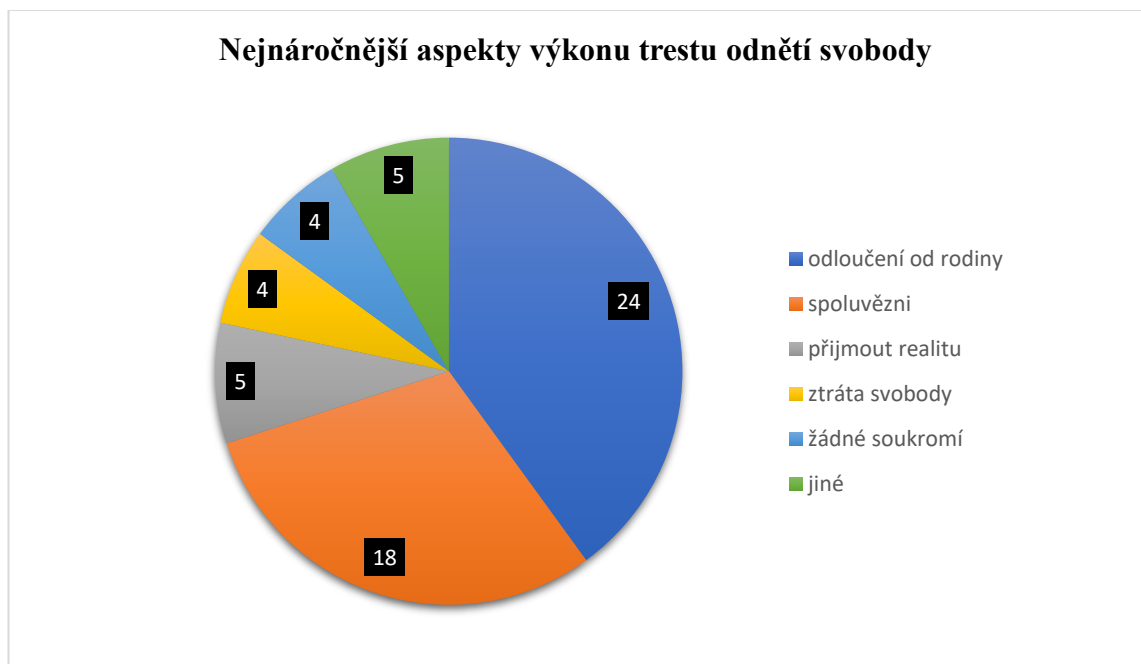
Touto otázkou bylo zamýšleno zjistit, jaké pocity odsouzené provázely s nástupem do výkonu trestu odnětí svobody. Respondenti měli možnost volby z pěti předepsaných možností a také volby „jiné“, ve které si mohli zvolit své vlastní. Otázka byla zvolena polouzavřeně, jelikož prvotní pocity odsouzených mohly být samozřejmě různorodé a nabídka předepsaných možností by nemusela být dostačující. Z 60 respondentů 41 z nich uvedlo bezmoc, dále následoval vztek (34) a smutek (32). 6 respondentů zvolilo možnost jiné, ve které uvedli;

- panika a beznaděj
- zklamání rodiny
- nervozita

- deprese
- nervozita
- pokus o sebevraždu
- žádné

Pouze jeden člověk z šedesáti dotazovaných odpověděl, že necítil vůbec nic. 99 % odsouzených se naopak hned po nástupu muselo vypořádat s mnoha negativními pocity které s trestem odnětí svobody přicházejí.

Otázka č. 7: Co je pro Vás ve výkonu trestu odnětí svobody nejnáročnější?

Zdroj: vlastní zpracování

Cílem této otázky bylo zjistit nejnáročnější aspekty týkající se výkonu trestu odnětí svobody. Jednalo se o otevřenou otázku, jelikož jako u předchozí otázky zde existovalo velké množství možností. Respondenti u této otázky dostali tak zcela volný prostor. Z celkového počtu dotazovaných respondentů odpovědělo 24 mající tak 40 % zastoupení odloučení od rodiny a pocit, toho že svou rodinu zklamali. Překvapivý byl hned druhý nejnáročnější aspekt, který zodpovědělo 18 respondentů (30 %) a to je vycházení a snášení ostatních spoluvězňů. Tato odpověď byla respondenty hojně rozepisována. V 5 případech bylo uvedeno jako nejnáročnější přijmutí reality, vyrovnání se se svým trestem a uvědomění. 4 respondenti zodpověděli ztrátu svobody a další 4 uvedli nedostatek

soukromí. Do kategorie „jiné“ byly zařazeny odpovědi 5 respondentů, ty zněly následovně:

- ztracený čas
- nemožnost o sobě rozhodovat
- nezáměr o odsouzené
- jídlo
- nuda

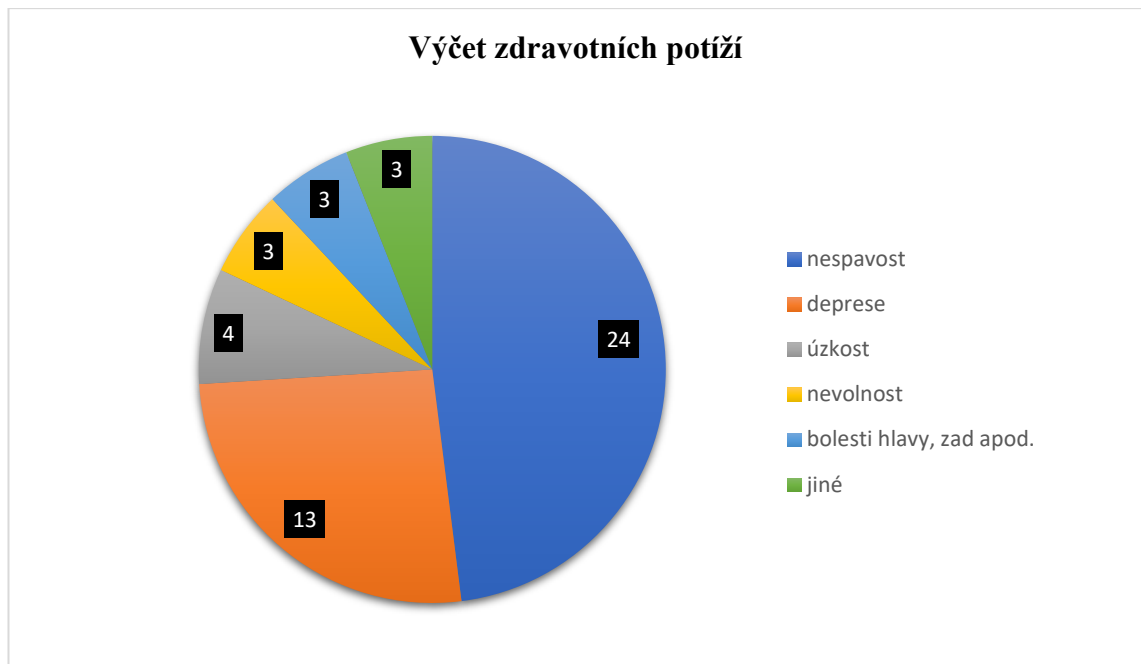
Tento graf potvrzuje hypotézu č. 2.

Otázka č. 8: Trpíte ve výkonu trestu nějakými zdravotními problémy? Například nespavostí, nevolností, depresemi...?

Zdroj: vlastní zpracování

Se ztrátou svobody, jež představuje obrovskou životní zkoušku, přichází mnoho negativních jevů, které mohou mít vliv i na celkové zdraví jedince. Proto se touto polouzavřenou otázkou zjišťovalo, zdali respondenti nějakými zdravotními problémy trpí, či nikoliv. Na položenou otázku zodpověděla více než polovina respondentů 62 % (37), že ve výkonu trestu trpí hned několika zdravotními problémy. Zbytek 38 % (23) odpovědělo, že netrpí žádnými zdravotními problémy. V případě, že respondent na tuto otázku zvolil odpověď a) ano, měl možnost vypsát jakými konkrétně. Graf s výsledky je uveden níže.

Zdroj: vlastní zpracování

Výše vyobrazený graf znázorňuje jednotlivé zdravotní potíže všech 37 respondentů, kteří na předchozí otázku odpověděli, že jimi trpí. Nejčastějším zdravotním problémem u odsouzených je dle tohoto výzkumu nespavost, která byla zodpovězena většinou - 65 % (24). Deprese jsou pak dalším problémem, se kterým se potýká 13 odsouzených majících 35 % zastoupení. Měně častými, avšak opakujícími problémy jsou dále úzkosti 11 % (4), nevolnost a další potíže v podobě bolesti hlavy a jiných potíží. Mezi další problémy, které spadají pod kategorii jiné jsou:

- návaly agrese
- žloutenka typu C
- potíže po operacích

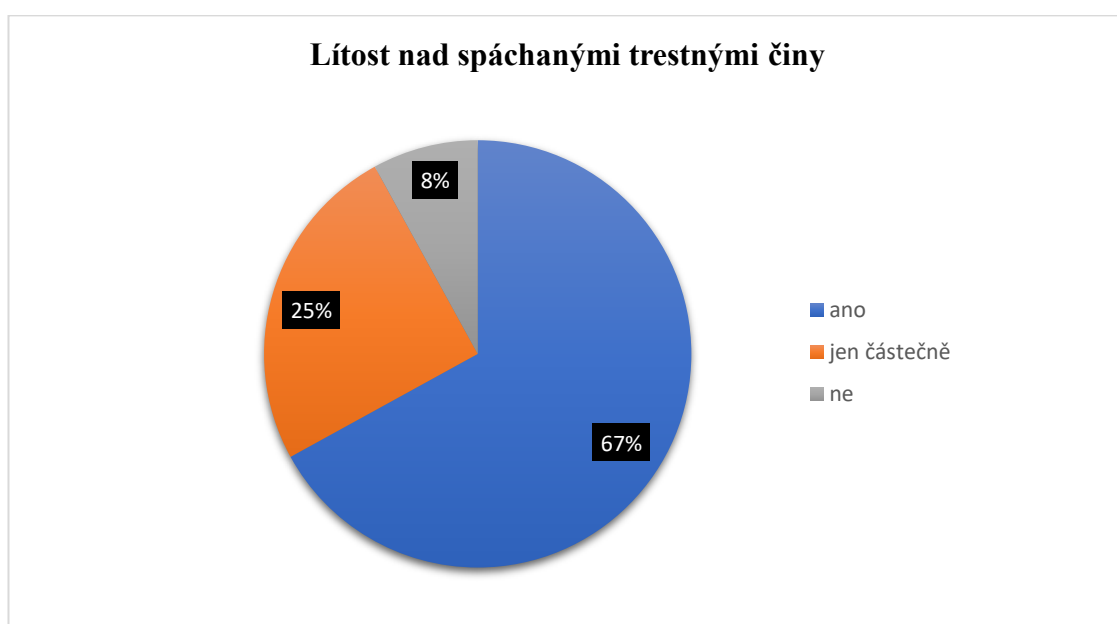
Otázka č. 9: Docházíte na terapie a využíváte pomoci a poradenství od psychologa věznice?

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedeného grafu je zřejmé, že více než polovina odsouzených 55 % (33) využívá odborné pomoci psychologa. Zbýlých 45 % (27) pomoci nevyužívá. Tento graf tedy poskytuje odpověď na předpokládanou hypotézu č. 1, která se tímto potvrdila.

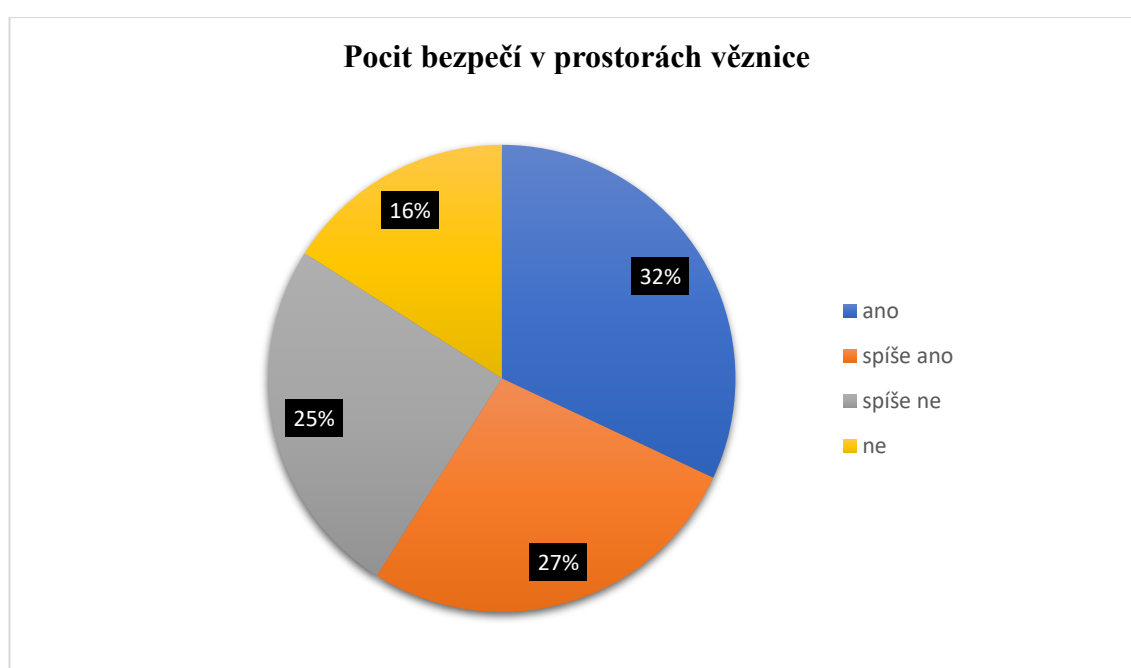
Otázka č. 10: Litujete svých činů?

Zdroj: vlastní zpracování

Vězeňství jako takové má kromě spravedlivého potrestání za spáchaný trestný čin také funkci převýchovnou. Právě z tohoto důvodu byla položena respondentům tato otázka, která měla určit, zdali po dobu výkonu trestu u nich došlo k jisté sebereflexi a nápravě. U této uzavřené otázky měl respondent na výběr ze tří možností. 67 % (40) odsouzených uvedlo, že svých činů lituje. Dalším průzkumem bylo zjišťováno, která skupina odsouzených lituje svých činů nejčastěji. Jedná se nejčastěji o odsouzené po prvé nebo po druhé. 25 % (15) odsouzených uvedlo, že svých činů lituje pouze částečně a jen pouhých 8 % (5) svých činů nelituje vůbec.

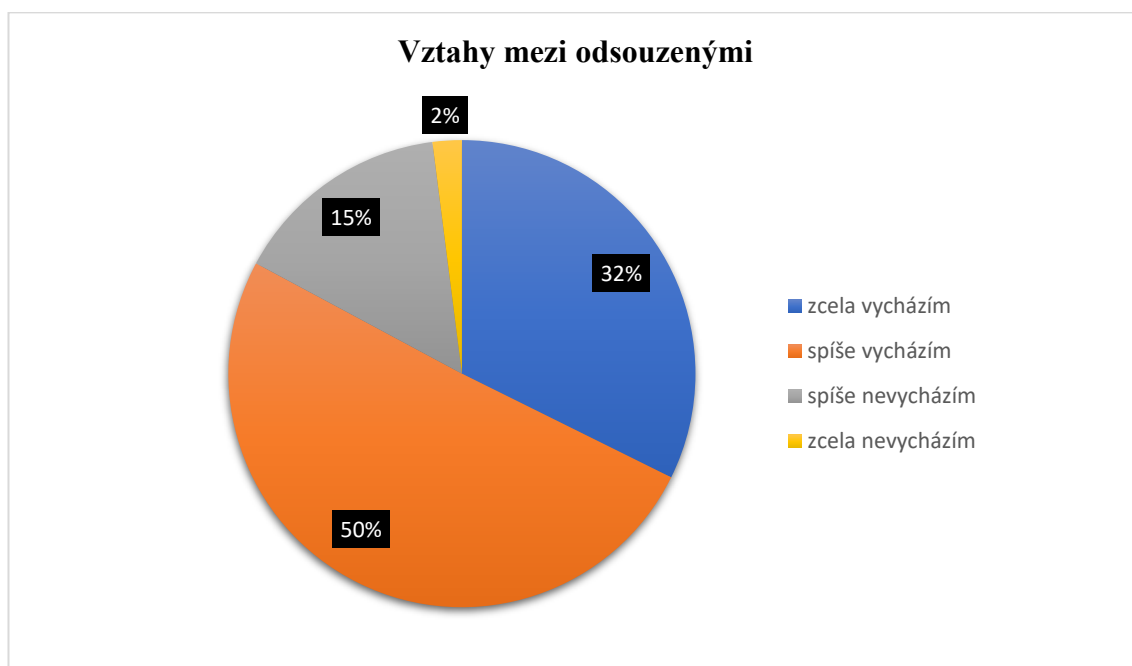
Otázka č. 11: Cítíte se ve věznici v bezpečí?

Zdroj: vlastní zpracování

Tato uzavřená otázka měla za úkol zjistit, zdali se osoby odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody cítí ve věznici v bezpečí. Pocit bezpečí je něco, co zcela určitě působí na vnitřní pohodu jedince. Pokud máme strach o své zdraví, o svou osobu, dostáváme se tím do stresu a emoční nepohody, která s sebou opět přináší řadu dalších negativních vjemů a důsledků. Většina respondentů 32 % (19) uvedla, že se v bezpečí cítí. 27 % (16) odsouzených zvolilo možnost „spíše ano“ a 25 % (15) možnost „spíše ne“. Jak je vidět, moc velký procentuální rozdíl mezi zvolenými možnostmi příliš není. Větší rozdíl je možné pozorovat u možnosti a) ano a možnosti d) ne. 16 % (10) odsouzených se ve vazební věznici v bezpečí necítí.

Otázka č. 12: Jak vycházíte s ostatními spoluvězni?

Zdroj: vlastní zpracování

Cílem bylo zjistit, jaké vztahy panují mezi spoluvězni. Vztahy ve vězení jsou velice důležité, stejně tak jako je tomu například i v našem zaměstnání mezi kolegy i jinde. Dobré sociálně-společenské prostředí je základem k fungování kolektivu. Pokud tomu tak není, opět se dostáváme k negativním důsledkům v podobě psychických problémů. Polovina respondentů 50 % (30) odpověděla, že se svými spoluvězni spíše vychází. Lze k nim přiřadit i 32 % (19) respondentů, kteří zodpověděli „zcela vycházím“. V celkovém součtu by se tak jednalo o 82 %. Ačkoliv tato otázka byla uzavřená, několik respondentů využilo vedlejších popisků. Vypisovali, že spoluvězni mezi sebou zkrátka nějak vycházet bohužel musí. Vzhledem k tomu, že tento graf by jinak ukazoval na – dá se říci vřelé vztahy mezi spoluvězni, bohužel by nekoreloval s výsledky grafu u otázky č. 7.

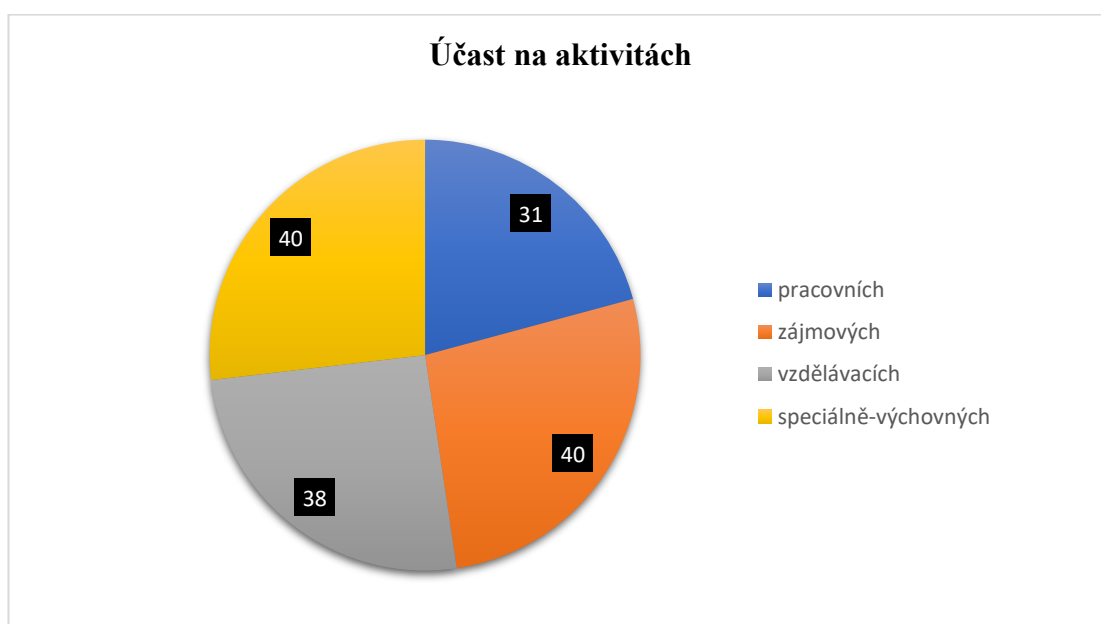
Otázka č. 13: Dostal jste se již během Vašeho výkonu trestu do konfliktu s někým ze spoluvězňů?

Zdroj: vlastní zpracování

Tento graf poukazuje na fakt, že mezi spoluvězni ve většině případů dochází jak ke slovním, tak i k fyzickým útokům. Tato skutečnost se může nadále projevovat na psychice jednotlivců. Celých 47 % (28) odsouzených uvedlo, že se setkala jak se slovním, tak i fyzickým útokem. Pouze 17 % (10) uvedlo, že se do žádné potyčky nedostalo.

Otázka č. 14: Jakých aktivit se v průběhu výkonu trestu účastníte?

Zdroj: vlastní zpracování

Výše uvedený graf zobrazuje míru účasti na nejrůznějších aktivitách, kterých se odsouzení mohou účastnit. Tato otázka byla uzavřená s možností výběru několika možností. Z 60 respondentů nikdo neuvedl, že by se nějaké aktivity neúčastnil. Účast na aktivitách je svým způsobem velice vyrovnaná.

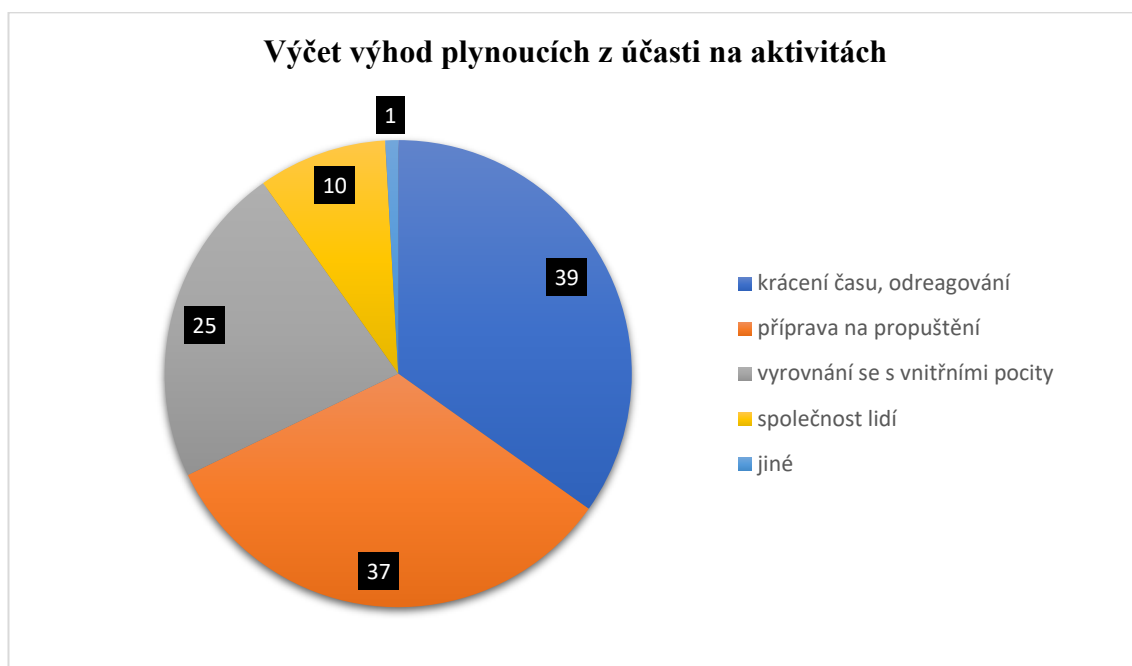
Otázka č. 15: Vnímáte možnost účastnit se těchto aktivit jako užitečnou?

Zdroj: vlastní zpracování

Odsouzení jsou muži různých povah, někdo tak může být otevřený každé příležitosti rozvíjet své schopnosti a dovednosti a jiní se naopak k těmto možnostem mohou stavět pasivně. Z tohoto grafu je patrné, že v součtu 93 % (56) odsouzených potvrzuje, že aktivity jsou pro ně užitečné. Jen 7 % (4) uvedlo, že tomu tak není. Z odpovědí je tak zřejmé, že aktivity jsou odsouzenými vnímány pozitivně a odpověďmi se tak potvrzuje hypotéza č. 3.

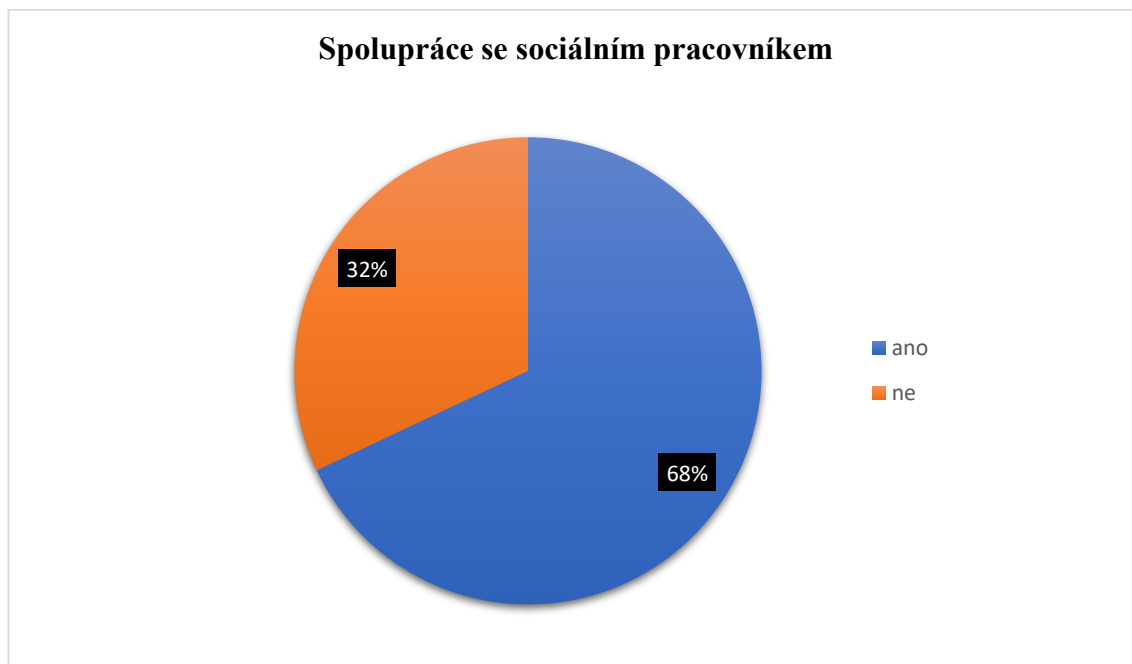
Otázka č. 16: V čem přesně užitečnost těchto aktivit vidíte?

Zdroj: vlastní zpracování

Tato otázka je otázkou rozšiřující a konkretizující otázku předešlou. Zcela logicky byla určena pouze pro ty, kteří spatřují v aktivitách užitečnost. Otázka byla volena polouzavřeně s možností odpovědi e) jiné, aby respondent mohl zodpovědět dalšími možnostmi dle svého uvážení. Užitečnost a smysl aktivit, kterých se osoby ve výkonu trestu odnětí svobody účastní je dle jejich názoru převážně v tom, že jim pomáhají krátit si čas strávený ve vězení (39 odpovědí). Další výhody shledávají i ve skutečnosti, že se jejich prostřednictvím mohou soustavně připravovat na propuštění a návrat do společnosti (37 odpovědí). Naopak společnost ostatních lidí z nich příliš mnoho nevyhledává. 1 respondent, který zvolil i možnost e) jiné zodpověděl, že rád poslouchá životní příběhy ostatních. 4 respondenti, kteří v předchozí otázce zvolili možnost „ne“, na tuto otázku neodpovídali.

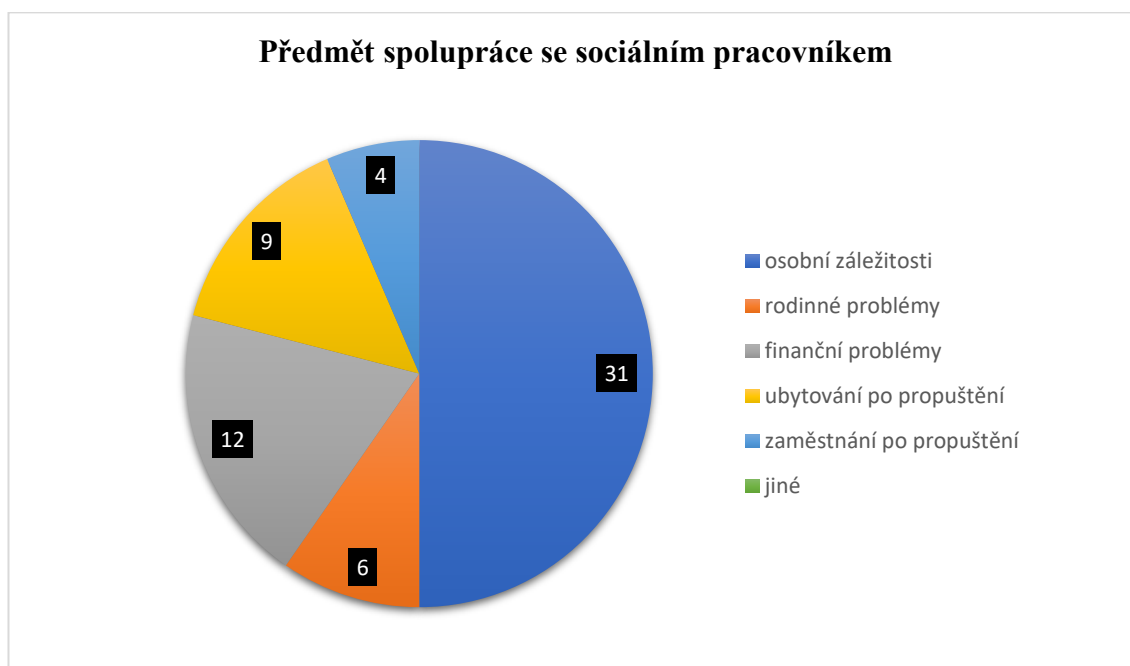
Otázka č. 17: Navázal jste již při výkonu trestu odnětí svobody spolupráci se sociálním pracovníkem?

Zdroj: vlastní zpracování

68 % (41) respondentů navázalo od nástupu do výkonu trestu aktivní spolupráci se sociálním pracovníkem věznice. 32 % (19) uvedlo, že nikoliv. Tato otázka zjišťovala skutečně aktivní – tedy zcela dobrovolnou/nad rámec povinnou spolupráci a snahu ze strany odsouzených. V případě, že respondent nenavázal se sociálním pracovníkem žádnou spolupráci, byl upozorněn na to, aby pokračoval až otázkou č. 20. Otázka č. 18 a 19 by u takového respondenta postrádala smysl.

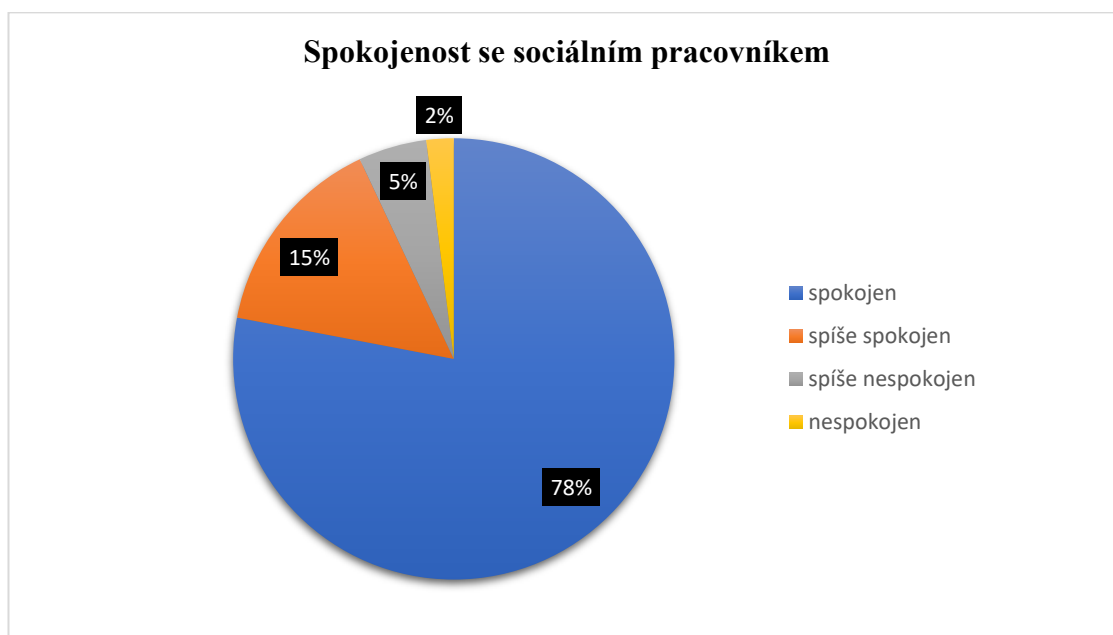
Otázka č. 18: Co bylo předmětem Vaší spolupráce se sociálním pracovníkem?

Zdroj: vlastní zpracování

Pokud v předchozí otázce respondent odpověděl, že spolupráci se sociálním pracovníkem nenavázal, tuto otázku přeskočil. Tento graf tedy zobrazuje odpovědi 41 respondentů, kteří spolupráci se sociálním pracovníkem již navázali. Nejčastější odpovědí v 31 případech bylo vyřizování osobních záležitostí. Do těch spadá nejen vyřizování osobních dokladů ale také zprostředkování kontaktů zvenčí. Druhou nejčastější odpovědí ve 12 případech bylo řešení finančních potíží. V 9 případech to byla možnost ubytování po propuštění, v 6 případech následovaly rodinné problémy a 4 respondenti uvedli, že předmětem spolupráce se sociálním pracovníkem bylo řešení možnosti nástupu do zaměstnání po propuštění. Možnost „jiné“ nikdo z respondentů nezvolil.

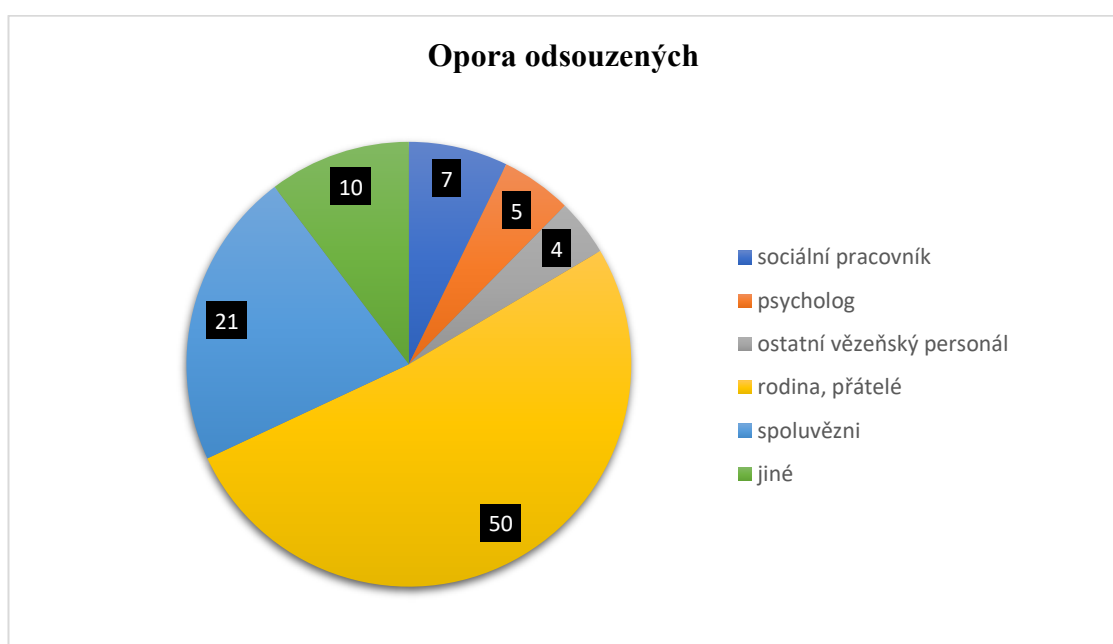
Otázka č. 19: Vyjádřete míru spokojenosti se sociálním pracovníkem

Zdroj: vlastní zpracování

Graf zobrazuje míru spokojenosti se sociálním pracovníkem při řešení jednotlivých žádostí jednotlivců. Většina dotazovaných byla spokojena, a to v součtu v 93 % (38). Pouze 7 % (3) z nich spokojeni nebyli. Výsledky z této otázky mohou tímto poskytnout sociálním pracovníkům jistou zpětnou vazbu.

Otázka č. 20: Kdo Vám nejvíce pomáhá vyrovnat se s uvězněním?

Zdroj: vlastní zpracování

Opora a psychická pomoc je při výkonu trestu odnětí svobody velice důležitá. Otázkou bylo zjišťováno, kdo se v největší míře u jednotlivých respondentů na této opoře podílí. Otázka byla zvolena polouzavřeně s možností výběru vícero možností vzhledem k tomu, že lze předpokládat, že oporu nemusí poskytovat pouze jedna osoba, ale může se na ní podílet osob více. Dle grafu lze usuzovat, že největší oporou odsouzených vyrovnat se s uvězněním je jejich rodina a přátelé. Odpovězeno bylo tak v 50 případech. Na druhém místě se umístili v 21 případech spoluvězni. Sestupně se pak umístil sociální pracovník, psycholog a ostatní vězeňský personál. V 10 případech respondenti zvolili možnost „jiné“ kdy odpovědi zněly:

- já sám (v 7 případech)
- víra v boha, kaplanka (ve 2 případech)
- pracovnice neziskové organizace

Otázka č. 21: Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

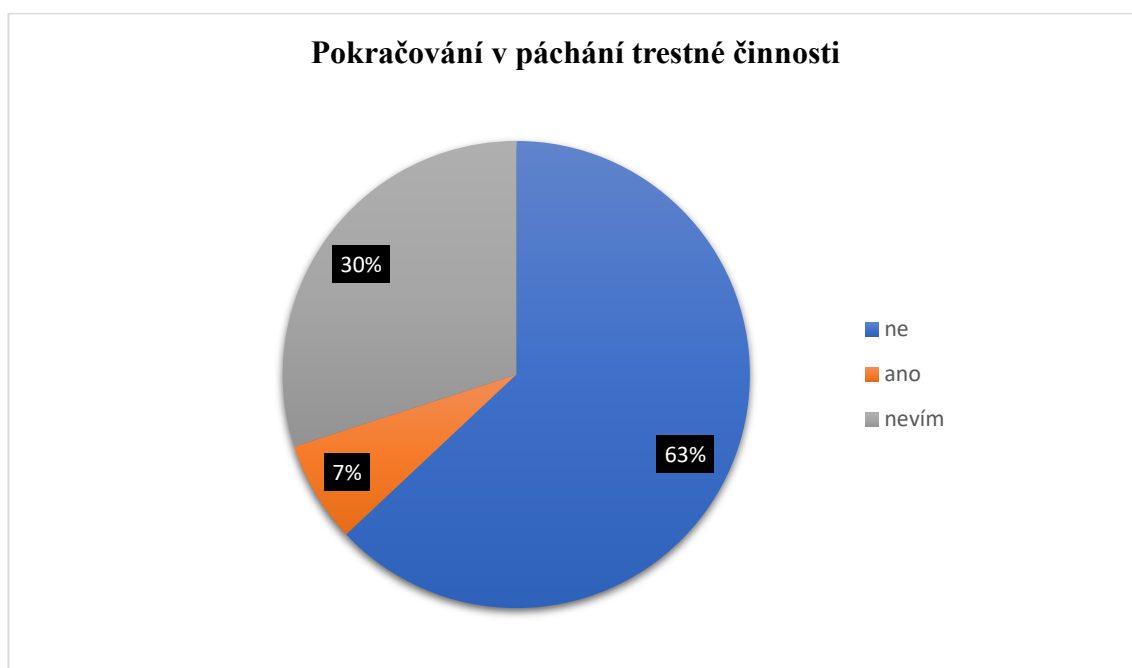

Zdroj: vlastní zpracování

Zaměstnanci věznice i jiné subjekty jako jsou sociální kurátoři či nestátní neziskové organizace usilují o to, aby byl odsouzený schopen po propuštění z výkonu trestu vést řádný život a aby se v průběhu výkonu trestu na tuto skutečnost soustavně připravoval. Otázkou tedy autorka chtěla zjistit, zdali tomu tak opravdu je a odsouzení mají plán a vidinu své budoucnosti. Touto uzavřenou otázkou bylo tedy zkoumáno, zdali

se odsouzení soustavně připravují na propuštění a normální život ve společnosti, o svém budoucím životě přemýšlí a plánují, či jen takzvaně přežívají a do budoucna nehledí. 93 % (56) odsouzených odpovědělo, svůj plán mají. Naopak 7 % (4) z nich, žádný plán a vidinu budoucnosti nemá a po propuštění neví, co budou dělat.

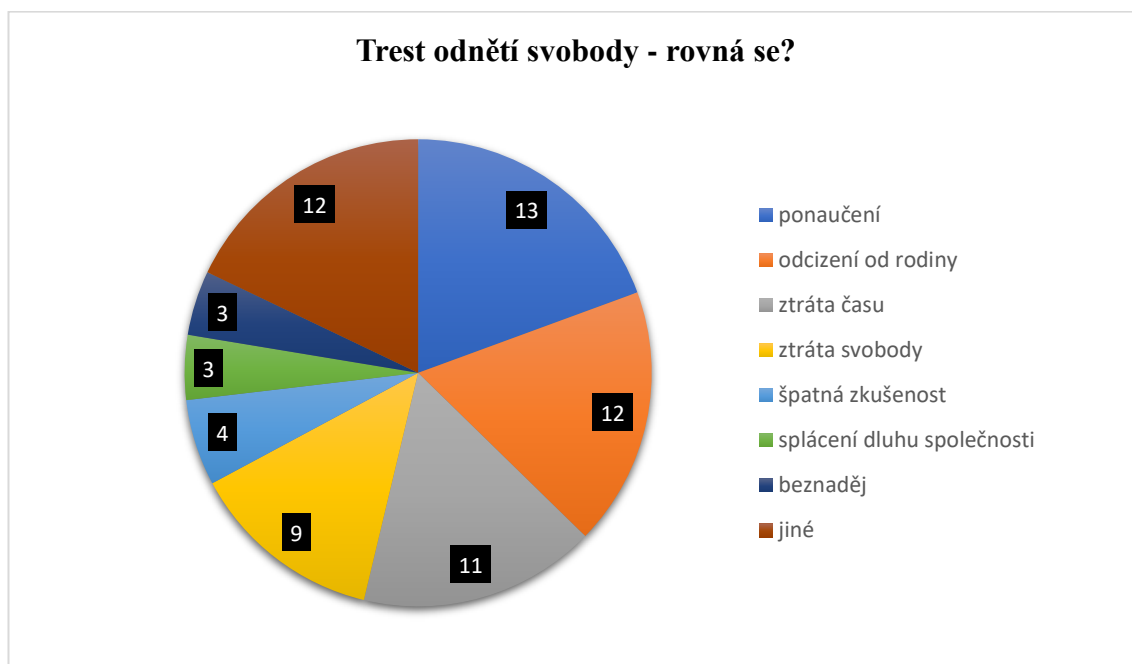
Otázka č. 22: Domníváte se, že budete v páčání trestné činnosti nadále pokračovat?

Zdroj: vlastní zpracování

I tato otázka stejně jako předešlá nahlíží svým způsobem do budoucnosti a doptává se respondentů, jak vidí svůj život po propuštění z výkonu trestu. Jedná se o uzavřenou otázku, která odhaluje, zda došlo u odsouzených k nějakému prozření, zda na ně trest odnětí svobody zapůsobil tak, že v páčání trestné činnosti již neplánují pokračovat, či je tomu přesně naopak. 63 % (38) respondentů odpovědělo, že rozhodně již nikdy pokračovat nehodlají. 30 % (18) netuší a jen 7 % (4) uvedlo, že pokračovat hodlají stále.

Otázka č. 23: Popište jedním nebo pár slovy co pro Vás trest odnětí svobody znamená?

Zdroj: vlastní zpracování

V tomto případě nemělo smysl dávat respondentům na výběr z předem daných odpovědí, protože každého napadne něco zcela jiného. Tato otázka byla druhou otevřenou otázkou a nechávala tak respondentům zcela volnou ruku. V grafu je znázorněno 7 nejčastěji opakovaných odpovědí. Nejčastěji, a to v 13 případech se respondenti shodovali v tom, že uvěznění a výkon trestu odnětí svobody pro ně znamená jisté prozření, ponaučení a uvědomění. Tato skutečnost je v rámci jistého zpětného pohledu velice pozitivní. Ve 12 případech respondenti uváděli odloučení od rodiny, ale i jisté odcizení, rozvrat a narušení vzájemných rodinných vztahů. V 11 případech se pak vyskytovali odpovědi, že uvěznění je ztráta a promrhání času, který by mohl být využit mnohem lépe. V 9 případech se opakovala ztráta svobody. 4 respondenti uvedli, že uvěznění pro ně znamená velmi špatnou a negativní zkušenost. Dále se objevily odpovědi jako splácení dluhu společnosti, pykání za své činy (3) a beznaděj (3). Odpovědi, které jsou v grafu znázorněny jako „jiné“ byly:

- izolace od všeho a všech
- nový začátek
- zkouška psychiky
- upuštění od všeho normálního

- klec
- samota
- lekce
- trest
- peklo
- přežívání
- umírání za živa, smrt
- dovolená

Odpověďmi na tuto otázku si lze dotvořit celkový obrázek toho, jak na ztrátu svobodného života odsouzení ve skutečnosti opravdu nahlízejí.

7.4 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Hypotéza č. 1: Více než 50 % odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody vyžaduje odbornou psychologickou pomoc a podporu potřebnou ke zvládnutí a vyrovnání se s negativními důsledky uvěznění.

Výsledek: K vyhodnocení této hypotézy byla respondentům položena otázka č. 9: „Docházíte na terapie a využíváte pomoci a poradenství od psychologa věznice?“ Z výsledků vyplývá, že **tato hypotéza se potvrdila**, neboť 55 % tedy více než polovina odsouzených uvedla, že odborné pomoci psychologa věznice využívá.

Hypotéza č. 2: Nejvýraznějším důsledkem výkonu trestu odnětí svobody je vliv, působící na rodinu a rodinné vztahy odsouzeného. Odloučení od rodiny je také nejnáročnějším aspektem, se kterým se odsouzení při výkonu trestu odnětí svobody musí vypořádat.

Výsledek: V souvislosti s touto hypotézou byla respondentům položena otázka č. 7: „Co je pro Vás ve výkonu trestu odnětí svobody nejnáročnější?“ Výsledky grafu jasně ukazují, že rodina (respektive odloučení od ní, pocit zklamání rodinných příslušníků aj.) je bezesporu tím nejnáročnějším aspektem při výkonu trestu odnětí svobody. Odpovědělo tak 40 % dotazovaných. Rodina a přátelé patří také k lidem, ve kterých mají odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody největší oporu. Na tento závěr odkazují výsledky grafu u položené otázky č. 20: „Kdo Vám nejvíce pomáhá vyrovnat se s uvězněním?“. Rodinu a přátele uvedlo 50 z 60 dotazovaných. Z výsledků je patrné, že **tato hypotéza se potvrdila**.

Hypotéza č. 3: Program zacházení s odsouzenými jako základní forma cílevědomého a komplexního působení na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody je dostačující, pro odsouzené přínosná a vnímána pozitivně.

Výsledek: K vyhodnocení této hypotézy posloužila otázka č. 15: „*Vnímáte možnost účastnit se těchto aktivit jako užitečnou?*“. V součtu 93 % (56) odsouzených odpověďmi „ano“ a „spíše ano“ **tuto hypotézu potvrdilo**. Autorku dále zajímalo, v čem danou užitečnost spatřují. V návaznosti na tuto otázku tedy navazovala otázka č. 16: „*V čem přesně užitečnost těchto aktivit vidíte?*“. Výsledky grafu poukázali na fakt, že nejčastějším důvodem je dle respondentů krácení času stráveného ve vězení.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala psychickými a sociálními důsledky výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Příbram – Bytíz. Jejím hlavním cílem bylo pomocí analýzy dat z dotazníkového šetření určit nejčastější psychické a sociální důsledky, které pociťují osoby ve výkonu trestu odnětí svobody. Je nutné a žádoucí porozumět, jakým způsobem ovlivňuje výkon tohoto trestu psychické zdraví odsouzených, jejich sociální vazby a způsob integrace zpět do společnosti po propuštění. K dosažení hlavního cíle bakalářské práce bylo využito kvantitativní výzkumné metody dotazníkového šetření. Vedlejším cílem práce bylo, na základě předchozí analýzy, stanovit vlastní preventivní opatření eliminující tyto negativní důsledky.

Průzkumem a dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že odsouzení se musí vypořádat s mnoha emocemi, kterými jsou například bezmoc, vztek, smutek, strach, panika, beznaděj a další. Lze říci, že v největší míře vyplouvají na povrch ihned po nástupu do výkonu trestu. Jak je známo, veškeré negativní emoce mají tendence v člověku postupně kumulovat, což může vést ve finále přímo až k destruktivním následkům. Autorka práce tak považuje za důležité poskytnout odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody zvýšenou péči a podporu ihned po jejich nástupu do vězení. Nástup do vězení může být totiž pro mnohé jedince velmi emocionálně náročným a traumatickým zážitkem. Že tomu tak opravdu je dokazuje i potvrzení hypotézy č. 1. Z průzkumu vyplynulo, že více než polovina odsouzených odbornou psychologickou pomocí a podporu potřebuje a aktivně ji vyhledává. Je tedy důležité, aby odsouzení měli okamžitý přístup k odborné psychologické pomoci, která jim pomůže všechny negativní emoce jako je například stres, úzkost či deprese spojené s uvězněním eliminovat.

Dále byly zjišťovány nejnáročnější aspekty týkající se výkonu trestu odnětí svobody. Tím je bezesporu jedním slovem „rodina“. Tedy konkrétněji odloučení od rodiny, pocit zklamání, narušení či úplné přetrhání rodinných vztahů a ztráta důvěry. Tím došlo také k potvrzení hypotézy č. 2. Dle názoru autorky je tedy velice důležité, poskytovat odsouzeným možnost účastnit se terapeutických programů zaměřených na sebepoznání, řešení konfliktů a zlepšení mezilidských vztahů. Tyto programy by měly být dostupné vězňům již od prvních dnů jejich pobytu. Již nyní je tomu ve věznicích běžnou praxí v rámci programů zacházení, které se přímo zaměřují na oblast utváření vnějších vztahů.

Dalším náročným aspektem jsou „spoluvězni“. Vztahy ve věznicích mezi odsouzenými mají na psychické zdraví jedince také nemalý vliv. Jak vyplynulo z dotazníkového šetření v prostorách věznice běžně dochází ke konfliktům mezi spoluvězni, a to jak ke slovním, tak i k fyzickým. Soužití se spoluvězni mnozí označovali jako velký problém spočívající převážně v rozdílnosti mezi jednotlivci ať už se jedná o rozdíly v názorech, zvyklostech nebo osobních preferencích. Tato oblast je však oblastí velice problematickou a zřejmě do budoucna ne zcela úplně řešitelnou. Ačkoliv můžeme usilovat o programy zabývající se vztahy mezi odsouzenými, kolektivními sezeními a kolektivní činností, zřejmě se nikdy nepodaří tento nežádoucí aspekt zcela odstranit.

Oblast penitenciární péče ve vězeňství je velice rozmanitá a zároveň nesmírně důležitá pro rehabilitaci a resocializaci odsouzených. Programy zacházení poskytují odsouzeným možnost získat nové dovednosti, pracovní zkušenosti a osobně se rozvíjet, což jim výrazně pomáhá při návratu do společnosti po propuštění z vězení. Tyto programy také pomáhají snižovat recidivu, protože poskytují odsouzeným alternativní způsoby řešení konfliktů a agresivního chování. Navíc mohou být pro odsouzeného výzvou k sebepoznání a seberozvoji, což je pro úspěšnou reintegraci do společnosti klíčové. Samotní odsouzení tuto skutečnost vnímají velice pozitivně a užitečně, čímž se potvrdila hypotéza č. 3 a lze tak usuzovat, že současně nastavený systém funguje velice dobře. Lze zároveň také konstatovat, že programy zacházení s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody mají značný potenciál vytvářet lepší a bezpečnější prostředí ve věznicích, a zároveň přispívat k prevenci kriminality a zlepšení kvality života odsouzených i celé společnosti.

Z vlastního rozhovoru se sociálním pracovníkem věznicí Příbram vyplynulo, že při spolupráci s orgány státní správy a nestátními neziskovými organizacemi u některých chybí zpětná vazba a jejich činnost je jím považována za nedostačující a leckdy neprofesionální. V této oblasti tedy autorka práce vidí také možný předpoklad ke zlepšení. Konkrétně by se mohla zlepšit vzájemná komunikace, mělo by docházet k výměně znalostí pro vzájemné obohacení, pro zlepšení dovedností a znalostí je také vhodným řešením pořádání společných školení a workshopů. Možným návrhem by také mohlo být sdílení zdrojů jako je např. sdílení prostor, technologií a materiálů pro společné využívání. Zlepšení spolupráce se státními neziskovými organizacemi může přinést mnoho výhod pro obě strany a společně se může dosáhnout většího pozitivního výsledku.

Jedním z hlavních přínosů této práce může být zvýšené porozumění nejen samotného výkonu trestu odnětí svobody, ale také jeho dopadu na psychiku jednotlivce a jeho sociální prostředí. Studium psychických a sociálních důsledků věznění může pomoci lépe porozumět procesům resocializace a rehabilitace vězňů a poskytnout informace pro efektivnější a humánnější vězeňský systém. Pro samotnou autorku byla bakalářská práce velmi obohacujícím projektem. Výzkum jí umožnil nahlédnout do duší a mysli lidí, kteří si vězením procházejí a umožnil jí pochopit jak komplexní a složitý proces jejich resocializace vlastně je. Zároveň také pochopila, jak je důležité hledat cesty k prevenci a rehabilitaci místo pouhého potrestání. Tato práce zanechala v autorce nejen odborné znalosti, ale také zvýšenou empatii a porozumění.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BOUKAL, P. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. Praha: Oeconomica, 2009. 303 s. ISBN 978-80-245-1650-9.
2. BRUNOVÁ, M. *Novodobý vývoj a stav vězeňství v České a Slovenské republice*. Praha: Leges, s. r. o., 2020. 223 s. ISBN 978-80-7502-408-4.
3. ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2008. 256 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
4. FÁBRY, A. *Penológia*. Bratislava: Eurokódex, 2009. 264 s. ISBN 978-80-89447-01-5.
5. FÁBRY, A. *Väznenie: História a súčasnosť*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2012. 240 s. ISBN 978-80-7380-379-7.
6. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2014. 232 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
7. KALVODOVÁ, V. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80-210-3025-9.
8. KALVODOVÁ, V. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. 200 s. ISBN 978-80-7552-163-7.
9. KLABOUC, J. *Staré české soudnictví: (jak se dříve soudávalo)*. Praha: Orbis, 1967. 418 s.
10. RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S. *Kapitoly z penologie I: vězeňství*. 2. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. 146 s. ISBN 978-80-7435-716-9.
11. RASZKOVÁ, T., HOFERKOVÁ, S. *Kapitoly z penologie II*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.
12. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie II. díl*. Liberec: Technická univerzita, 2007. 77 s. ISBN 978-80-7372-204-3.
13. SOKOL, J. *Moc, peníze a právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2007. 291 s. ISBN 978-80-7380-066-6.
14. ŠÁNDOROVÁ, Z., SYCHROVÁ, A. *Problematika rodiny v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. 163 s. ISBN 978-80-7560-036-3.

15. VÁGNEROVÁ, M. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, s. r. o., 2014. 815 s. ISBN 978-80-262-0696-5.
16. VETEŠKA, J. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015. 252 s. ISBN 978-80-7478-898-7.
17. VETEŠKA, J., FISCHER, S. *Psychologie kriminálního chování*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2020. 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5.

Elektronické zdroje

1. Biskupství královéhradecké. *Vězeňská duchovní služba*. [online]. 2024 [cit. 2024-03-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.bihk.cz/pastorace/v-armade-ve-vezeni>>.
2. JIŘIČKA, V. *O vězeňské psychologii*. [online]. 2020 [cit. 2024-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://apbs.cz/o-vezenske-psychologii-s-vedoucim-psychologem-vaclavem-jirickou/>>.
3. KÝR, A. *Historie vězeňství*. [online]. Vězeňská služba České republiky, 2023 [cit. 2023-12-04]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/sekce/historie>>.
4. Ministerstvo spravedlnosti České republiky. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. Praha: Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>>.
5. Podané ruce. [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://podaneruce.cz/>>.
6. Probační a mediační služba. *Pravidla a standardy probační a mediační služby*. [online]. 2021 [cit. 2024-02-23]. 19 s. Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf>.
7. RUBIKON Centrum. *Kdo jsme*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-23]. Dostupné z WWW: <<https://www.rubikoncentrum.cz/kdo-jsme/>>.
8. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2021. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf>>.
9. Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2022. [online]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-vezenske-sluzby-ceske-republiky-za-rok-2022.pdf>>.

10. Vězeňská služba České republiky. *Základní informace*. [online]. 2023 [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-pribram/sekce/zakladni-udaje>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Ústavní zákon České národní rady č. 1 ze dne 16. prosince 1993 Ústava České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>>.
2. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>>.
3. ČESKO. Zákon č. 141 ze dne 29. listopadu 1961 o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Sbírka zákonů České republiky*. 1961, částka 66. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.
4. ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>>.
5. ČESKO. Zákon č. 218 ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 79. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>.
6. ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 74. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>.
7. ČESKO. Zákon České národní rady č. 555 ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 112. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>>.
8. ČESKO. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Vyhláška č. 345 ze dne 21. prosince 1999 kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In *Sbírka*

zákonů České republiky. 1999, částka 110. [online]. [cit. 2023-12-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>>.

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Obrázek 1: Mapa organizačních jednotek Vězeňské služby	17
Obrázek 2: Mapa regionálního uspořádání organizačních jednotek Vězeňské služby ...	18
Tabulka 1: Kapacita a skutečný stav odsouzených r. 2021	22
Tabulka 2: Nejčastěji zvolené kombinace rodinných poměrů ke grafu č. 3	39
Graf 1: Věk respondentů	36
Graf 2: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	37
Graf 3: Rodinné poměry	38
Graf 4: Prvotní/několikanásobné odsouzení + několikanásobné odsouzení	39
Graf 5: Délka výkonu trestu odnětí svobody	40
Graf 6: Prvotní pocity po nástupu do věznice	41
Graf 7: Nejnáročnější aspekty výkonu trestu odnětí svobody	42
Graf 8: Zdravotní problémy + výčet zdravotních potíží	43
Graf 9: Míra využívání pomoci a poradenství psychologa	45
Graf 10: Lítost nad spáchanými trestnými činy	45
Graf 11: Pocit bezpečí v prostorách věznice	46
Graf 12: Vztahy mezi odsouzenými	47
Graf 13: Konflikty mezi odsouzenými	48
Graf 14: Účast na aktivitách	48
Graf 15: Vnímání užitečnosti účasti na aktivitách	49
Graf 16: Výčet výhod plynoucích z účasti na aktivitách	50
Graf 17: Spolupráce se sociálním pracovníkem	51
Graf 18: Předmět spolupráce se sociálním pracovníkem	52
Graf 19: Spokojenost se sociálním pracovníkem	53
Graf 20: Opora odsouzených	53
Graf 21: Plány po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody	54
Graf 22: Pokračování v páchání trestné činnosti	55
Graf 23: Trest odnětí svobody – rovná se?	56

Seznam příloh

Příloha I: Vzor nevyplněného dotazníku včetně průvodního dopisu užitého v rámci uskutečněného výzkumu

Přílohy

Příloha I: Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentkou studijního oboru Bezpečnostně právní činnost na Vysoké škole evropských a regionálních studií. Chtěla bych Vás touto cestou požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který plní funkci podkladu pro mou bakalářskou práci s názvem: Psychické a sociální důsledky výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Příbram – Bytíz. Dotazník je zcela anonymní, proto předem děkuji za otevřenost při jeho vyplňování.

Děkuji za Vaši účast.

1. Váš věk:

- a) 18 až 30 let
- b) 30 až 45 let
- c) 45 až 60 let
- d) 60 až 75 let
- e) 75 až 90 let

2. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) střední vzdělání (bez maturitní zkoušky a bez výučního listu)
- c) střední vzdělání s výučním listem
- d) střední vzdělání s maturitní zkouškou
- e) vyšší odborné vzdělání
- f) vysokoškolské vzdělání

3. Vaše rodinné poměry (vyberte více možností):

- a) jsem ženatý, nebo žiji s družkou
- b) jsem rozvedený, nebo žiji sám

- c) mám děti
- d) jsem bezdětný
- e) svou rodinu považuji za funkční
- f) svou rodinu považuji za dysfunkční

4. Nyní jsem ve výkonu trestu odnětí svobody:

- a) poprvé
 - b) po několikáté
- doplňte*.....

5. Délka mého výkonu trestu odnětí svobody je:

- a) do 1 roku
- b) do 2 let
- c) do 5 let
- d) více než 5 let

6. Jaké byly Vaše prvotní pocity po nástupu do věznice? (můžete vybrat více možností)

- a) strach
 - b) lítost
 - c) bezmoc
 - d) vztek
 - e) smutek
 - f) jiné.....
-

7. Co je pro Vás ve výkonu trestu odnětí svobody nejnáročnější?

.....

.....

.....

.....

8. Trpíte ve výkonu trestu nějakými zdravotními problémy? Například nespavostí, nevolností, depresemi...?

- a) ano
- vypište jakými*

b) ne

9. Docházíte na terapie a využíváte pomoci a poradenství od psychologa věznice?

a) ano

b) ne

10. Litujete svých činů?

a) ano

b) jen částečně

c) ne

11. Cítíte se ve věznici v bezpečí? (myšleno po fyzické stránce)

a) ano

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

12. Jak vycházíte s ostatními spoluvězni?

a) zcela vycházím

b) spíše vycházím

c) spíše nevycházím

d) zcela nevycházím

13. Dostal jste se již během Vašeho výkonu trestu do konfliktu s někým ze spoluvězňů?

a) ano, jednalo se jak o slovní, tak i fyzický útok

b) ano, jednalo se o slovní útok

c) ano, jednalo se o fyzický útok

d) ne

14. Jakých aktivit se v průběhu výkonu trestu účastníte? (můžete vybrat více možností)

a) pracovních

b) zájmových

c) vzdělávacích

- d) speciálně-výchovných

15. Vnímáte možnost účastnit se těchto aktivit jako užitečnou?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

16. Pokud jste odpověděl na předchozí otázku možností a) nebo b), v čem přesně užitečnost těchto aktivit vidíte? (můžete vybrat více možností)

- a) pomáhají mi krátit si čas strávený ve vězení a odreagovat se
- b) pomáhají mi připravit se na propuštění a návrat do normálního života
- c) pomáhají mi vyrovnat se s vlastními vnitřními pocity
- d) dostávám se díky nim do společnosti lidí
- e) jiné.....

17. Navázal jste již při výkonu trestu odnětí svobody spolupráci se sociálním pracovníkem věznice?

- a) ano
- b) ne

Jestliže jste odpověděl na otázku č. 17 možností b), pokračujte až otázkou č. 20

18. Co bylo předmětem Vaší spolupráce se sociálním pracovníkem? (můžete vybrat více možností)

- a) osobní záležitosti
- b) rodinné problémy
- c) finanční problémy
- d) možnosti ubytování po propuštění
- e) zajištění možného zaměstnání po propuštění
- f) jiné.....

19. Vyjádřete míru spokojenosti se sociálním pracovníkem:

- a) spokojen, sociální pracovník mi se vším pomohl a vše mi dostatečně vysvětlil
- b) spíše spokojen, sociální pracovník mi pomohl pouze částečně
- c) spíše nespokojen, sociální pracovník mi příliš nepomohl

d) nespokojen, sociální pracovník mi vůbec nepomohl

20. Kdo Vám nejvíce pomáhá vyrovnat se s uvězněním? (můžete vybrat více možností)

- a) sociální pracovník
- b) psycholog
- c) ostatní vězeňský personál
- d) rodina, přátelé
- e) spoluvězni
- f) jiné.....

21. Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody:

- a) mám plán*, soustavně se na propuštění připravuji
- b) nemám žádný plán, nevím, co budu dělat

** (plánem je myšleno např. bydlení, zaměstnání, urovnání si osobních záležitostí, vztahů apod.)*

22. Domníváte se, že budete v páčání trestné činnosti nadále pokračovat?

- a) rozhodně ne, už nikdy nehodlám pokračovat
- b) ano, budu pokračovat nadále
- c) nevím, nejsem si jistý

23. Popište jedním nebo pár slovy co pro Vás trest odnětí svobody znamená?

.....
.....